

**R. P. Antonii De Escobar Et Mendoza, Vallisoletani,
Societatis Iesv Theologi, Vniversæ Theologiæ Moralis,
Receptiores Absqve Lite Sententiæ nec-non
Problematicæ Disquisitiones ... Tomus ...**

Lugduni, 1652-1663

Caput 32. Circa imponentiæ impedimentum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80577](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-80577)

Hurtad. d. 10. diffic. 4. Trullench. L. 7. c. 9. dub. 16.
numer. 15.

Profecto, ut probabiliorem admodum secundam intentionem esse affirmem, sufficit mihi sci-
ere, huiusmodi matrimonium haud esse apud om-
nes nationes interdictum. Nam Valerius Max-
imus, cap. 7. & Plutarchus in vita Demetrii refe-
runt, Selenchum suo filio Antiocho tradidit
in matrimonium Stratonicem, propriam vxo-
rem: ac id factum ipse Valerium laudibus ef-
fet, & 3. Reg. 2. Adonias Filius David petit
Abiasum nuntiit in uxorem: & illa erat Da-
vidis uxor, ut constat ex 2. Reg. vlt. signum ergo
est, id matrimonium non esse iure naturae in-
terdictum.

DVBIVM CIII.

An affinitas ex matrimonio orta dirimat, naturali iure coniugium in primo lineæ transuersæ gradu?

419 *Dirimit in pro gradu.* In primo gradū dirimit. Vt si quis ducat vxor
Irem fratris: vel si fecerint nubat sue sororis
viro. Quia inter Fratrem, & Sororem est iure
naturae irritum matrimonium. At vxor fratris
reputata, ac soror, vtrque pars pro matrimonio
efficta est in vna caro cum fratre. Et quia
Iohannes Baptista *Mar. 6.* grauitate increpavit
Herodem, quod vxorem fratris sui duxisset. Et
D. Chrysostom. *41. in Mat. Philippum* tunc iam
obiisse. At Herodes Gentilis lege Mosis non
adstringebatur, sed sola naturali. Sic *Palud. in 4.*
dist. 37. q. 1. a. 5. D. Antoniu. 3. p. tit. 1. c. 11. & 14.
Et *Auctores existimantur, omnes gradus Lenit.*
18. prohibitos obligare nunc, eo quod lego que
naturali sunt interdicti, quos referit *Sanct.*
l. 7. d. 52. n. 5.

450 Nullus gradus affinitatis in linea transuersa
ad eum aditum adeo est prohibitum iure naturae, ut eo atten-
tor, triter matrimonium: quamvis aliquam praef-
ferat naturale indecentiam, nisi causa aliqua
iusta cohonestetur. Quia Innocentius III.
c. fin. de diuort. cum infidelibus recens conuersis
dispensauit propter eorum infirmitatem, ut ma-
trimonii initis cum relictis fratum vterentur.
Et Alexander VI. dispensauit in eodem gradu
cum Lusitanæ Rege. Et Iulius II. cum Henri-
co VIII. & Catherine Regibus Anglie. Et po-
stea Clemens V II. confutis totius Orbis illu-
stribus Vniuersitatibus, & maturissimo inito
consilio auctoritate Pontificia decreuit fuisse
legitimam dispensationem. Quod decretum re-
fert ad verbum Castro l.1. de lege par. c.12. &
multi viri doctissimi in huius veritatis confi-
rmationem varios tractatus edidere. Certe ar-
etius est vinculum inter consanguineos in se-
cundo gradu linea transuersa, quam inter affi-
nes in primo gradu eiusdem linea: illi enim ab
intrinseco per eiusdem sanguinis participatio-
nem coniuncti sunt: hi vero quasi ab extrinseco.
At inter illos non est irritum iure naturae ma-
trimonium, sed solo Ecclesiastico, ut constat ex
c. Gaudemus de diuort. Ita Sanch. l.7. d.6. n.11.
multos citant Doctores. Basili. l.7. c.3. n.3. Hur-
tad. d.12. c.3. Bonac. q. 3. de impedim. pun. 1. 2.
n.7. Valerus in differ. verbor. dispens. differ. 6. n.1.
2. 3. & 4. & alijs apud ipsum Caiet. tom. 3. Opusc.
Eccl. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. P. II.

tr. 13. de coning. cum relicta fratri ad Reg. Angl. 461
Certe vt hoc vnicet verum existimes, ac
primam partem, vt falsam omnino repellam mi-
hi sufficit Iacobum virum Sanctissimum Liam,
& Rachelem sorores duxisse. Gen. 29. Et
Iudam eidem mulieri duos fratres in vitos de-
dilisse. Gen. 38. Et Deuter. 27. inbore legem veter-
rem, vt frater duceret fratri sine liberis oebe-
nitis vxorem. Verum quamvis haec sacra monu-
menta non extarent, me omnino conuincerent
tractatus tot doctissimorum virorum in fau-
orem matrimonij Henrici VIII. cum Catherina
editi: qui ob id iritatum esse contendebat, quod
Pontifex non potuisse in lege natura dispensare: cum ea prius fratri suo nupssisset.

CAPVT XXXII.

Circa impotentiae impedimentum. Si forte coire nequibus.

D V B I V M C I V.

An validum sit matrimonium initum inter impotentes, cognita impotentia naturali perpetua coeundi, dummodo ad castum vivendum, & sine ordine ad copulatum celebretur?

Recolo ex sectione. 1. impotentiam esse duplēcē, alteram ad copulām, seu ad valis penetrationē, emisōnēmque vēti feminis intra vas: 462
Nonnulla ex sect. 1.
alteram ad solam generationē, ob seminis infēcunditatem. Certe quālibet impotentia ex hīc potest ēstē perpetua, & temporalis. Vel absoluta in se sine respectu ad has, vel illas personas: & respectū, id est, cūm respectu vnius, aut alterius personæ, non omnium. Alia est naturalis, que prouenit ex defectu aliquius naturaliter requisiti: & alia artificialis, que potest ex dāmonis arte prouenire. Evidēt illa impotentia censer debet perpetua, cuius impedimentum nequit anferri humāna industria, absque miraculo, aut ab aliquo præter naturali medio: aut ab aliquo vita periculo: aut absque peccato. Quidam quod fieri nequit nisi aliquo ex his mediis, id nec ius, nec ratio fieri posse dicet, sed respuit. Illa vero impotentia censer temporalis, cuius defectum, aut impedimentum humana industria, absque miraculo, absque periculo corporali, absque peccato valet anferri. Ceterū certum est impotentiam perpetuam ad copulam matrimonium dirimere: secus vero temporalem, quamvis sit naturalis, & absoluta. His præmissis, quæst̄erim, an quando contrahentes non later impotentia alterius, vel vtriusque, possint valido matrimonio colligari, solummodo ad fraternam gerendum societatem?

Posunt valido colligari coniugio. Quia 46;
ideo impotentia ignorata dirimit matrimo-
nium, quod cum sit contra præcipuum ma-
trimoniij finem, tollit virtualiter consensum.
V. *Validum*
est.

256. Theologie Moralis, Lib XXVII.

Quæ ratio prorsus cessat, vbi impotentia fuit præcognita. Et quia quamvis filiorum procreatio sit præcipitus matrimonij finis: at non est ita necessarius, quin absque illo possit esse validum. Potest enim contrahi propter solam societatem, & animorum coniunctionem, eritque validum matrimonium, sicut fuit inter D. Iosephum, ac Deiparam. Vnde constat, non desiderari consensum in carnalem commixtionem ad coniugij veritatem. Quod si dicas, actum non requiri bene tamen potestatem. Contrà, quia cum potestas, non sit propter se, sed propter actum, frustra esset. Si ergo actus non est necessarius, neque erit necessaria potestas. Sic Magist. in 4. dist. 34. cap. 1. D. Thom. in 4. dist. 36. qu. vnic. art. 2. ad 4. D. Anton. p. 3. tit. 1. cap. 2. §. 3. Verac. p. 1. spec. art. 8. Petr. de Soto lett. 5. de matrim. cap. 8. Medina libr. 5. de contin. cap. 74. & alij, quos refert Sanch. citandus, & refert, ac sequitur Basil. lib. 6. cap. 56. 57. § 8. & 59.

464
Non est val-
dum.

Minoime possunt, valide coniugium inire. Quia ea coniunctio repugnat corporum mutua traditioni ad vium coniugalem, in quo matrimonij constitit essentia. Cum enim vius sit impossibilis, non potest dari ad illum obligatio. At vbi contractus essentia non potest reperi, nequeunt contrahentes cedentes iuri suo, efficere, vt is contractus valeat. Nemo enim potest ad impossibile obligari, etiam altero obligationem admittente. Ita Sanch. lib. 7. d. 97. num. 2. Abul. 3. Reg. 2. quæst. 26. Bassol. in 4. dist. 3. qu. vnic. art. 2. Palac. ibi. d. 1. concl. 2. Le- desm. 2. p. 4. qu. 60. art. 1. Verac. p. 1. spec. art. 38. concl. 7. Valent. 4. p. d. 10. q. 5. pun. 3. Henr. J. 1. c. 10. Tolet. l. 7. c. 12. n. vlt. S. v. Matrimonium, ubi de impedit. impot. n. 1. 4. Valsq. 3. p. d. 125. cap. 7. Hurtad. d. 2. diffic. 4. Torres in sum. p. 2. cap. 118. dub. 4. & 7.

465
Idem existi-
mo, & plura
aditio.

Existimo, huiusmodi matrimonium nullo modo valere. Quia Sixtus V. in motu proprio circa Eunuchorum matrimonia edito, expressis verbis decernit, matrimonia cum iis scienter contracta esse irrita, eo quod impotentiae sint. Fateor quidem, non desiderari ad matrimonij valorem, coniuges habere animum vacandi copula coniugali ad sobolem procreandam: at necesse est, vt tradant sibi mutuam ad copulam potestatem, quæ traditio coniugi impotentem impossibilis est. Verum hæc traditio inuenta est in Deipara cum D. Iosepho coniugio. Itaque licet possit verum matrimonium iniri ob animorum coniunctionem, ac finitumam societatem, at est necesse, vt seruetur essentia, nempe potentias traditio. Porro quando ab initio cognita in potentia, antequam celebrent matrimonium, volunt vir, ac feminam non vero matrimonio colligari, sed quoddam societatis vinculum inire, quo simul habitantes ad mutua se se obsequia obligent, vt feminam inferuiat viro, & hic illi alimenta exhibeat, licetum est, dummodo periculum incontinentiae non adsit. Quia si possunt alios contractus civiles inire inter se, & hunc poterunt. Ceterum cognita post matrimonium bona fide contractum impotentia, & consequenter matrimonij, relata nullitate: poterunt contrahentes instar fratri, & sororis ad solam vitæ societatem sic permanere. Habetur expressè cap. Consolation. de frigid. & cap. 2. 33. qu. 1. & motu proprio. Six-

ti. Non tamen licebit eis tacibus vacate, qui soluti non licent: eo quod coniuges minime sint. Vnde nullatenus sic persistere debent, quando incontinentia huiusmodi laborant. Leg. Sancium citatum, num. 4.

DVBIVM CV.

An impotens, qui sae impotentie con-
sensu decepit feminam ipsam ducens,
teneatur eam vt sororem habere, &
ei alimenta impetrare?

Tenetur profecto. Quia fraus non debet 466
ei patrocinari. Et quia ea. Consultationi, de Tenui qua.
frig. si dicitur: Romana non enim Ecclesia consenserit.
in consimilibus iudicare, vt quas tanquam uxores
habere non possunt, habeant, vt sorores. Quia verba
præceptum videntur imponere: cum per-
lententiam iustum, nec pecuniam, nec false
præsumptioni innitentem cogat ad hoc Eccle-
sia. Sit Glossa cap. 2. ver. ad circa, & cap. perult.
in fine qu. 1. Rofel. verb. Impedimentum, impedim.
15. num. 10. Sylvest. verb. Matrimonium 8. qu. 16.
Armill. verb. Matrimonium, numer. 52. Turrec.
3. quæstion. 1. in sum. numer. 7. conclus. 4. Montal.
lib. 1. titul. 9. part. 4. verb. Mas como. Et id alse-
runt esse verum, quamvis potens iam ad alias
nuptias transierit Montal. Rofel. Sylvest. Armill.

Non tenetur, nec id decipienti feminam 467
citata lege præcipitur. Quia cum re vera id
matrimonium sit iustum, non est, cur obliga-
tur vir, eam feminam tanquam sororem habe-
re, & alete. Eo namque Cap. non dicitur, sic senti-
entiam ferre Ecclesiastis præcipiendo, sed omni-
nino dissolendo matrimonium, ac permettin-
do huiusmodi cohabitationem, si communi
consensu eam illi elegissent. Ita Sanch. lib. 7. d.
97. num. 10. Glossa cap. Laudabilem, verb. Quod
si ambo, de frigid. & malefic. Anton. ibi, num. 16.
Alexand. de Neu. num. 11. Præposit. num. 6. Ho-
stiens. sum. eodem titul. §. Quæ impotentia. Vega.
tom. 2. sum. capite 34. casu 113. Supplement.
Pisanæ verb. Impedimentum, impedimento
15. numero 9. Leander tractat. 9. disp. 21.
quæst. 7.

Verius existimo, textum illum capit. Consul-
tationi, præceptum minime contineat, sed 468
permissionem. Attamen si huiusmodi dece-
ptione grauiter feminæ lefa fuerit, iudi-
co alio ex capite debere virum decipientem
ei laetiori satisfacere. Apta vero in hoc
casu satisfactio erit, eam vt sororem recipere,
& alete, modo periculum inficiendæ conscientiæ non adsit.

DVBIVM C VI.

An si viæque coniux initii matrimonij tempore
noverant impotentiam: teneantur,
tanquam fratres conni-
vere?

Tenetur quidem ita, vt neutri licet, 469
altero inuito, resilire. Quia cum huiusmodi quidem
contra

Sectio II. Dubia, De Impedimentis. 257

contractus non possit viam matrimonij habere, videtur ad id obligare, quod potest, neque ad vitam socrorum, ac fratum peragendam. Sic Innocent. cap. Consultationi, numer. unic. de frigid. Anton. ibi, num. 2. Abbas num. 2. Nevo numer. 3. Alberic. in Dictionar. litter. I. verb. impedimentum, impediment. 15. Monald. sum. tractat. de matrimonio. titul. Qualiter, & quando fiat diuortium propter impedimentum. coeundi. Rosel. verb. impedimentum, impediment. 15. num. 10. Sylvest. verb. Matrimonium, 8. qu. 16. dictio 5. Armil. verb. Matrimonium, num. 5. & alij.

470 Minime tenetur. Quia non fuit mens coi-
nvenientur trahentium ad eam cohabitationem fraternal-
mam ob ligare, sed ad verum matrimonium. Quare
cum verum matrimonium minime cohererit ob
diversis impedimentum, nulla in le confutat
obligatio. Ita Glott. ad cap. Consultationi. Richar.
in 4. dict. 3. question. 2. articul. 2. Nauar. sum. cap.
2. 2. num. 6. Barthol. à Ledesm. de matr. dub. 48.
concl. 1. Manu. tom. 1. sum. cap. 2. 5. num. 1. & alij,
quos refert, ac sequitur Sanchez libr. 7. dub. 97.
num. 12.

471 Existimo, nallatenus esse praeceptam eo cap.
in sum. 10. Consultationi, hanc fraternalm cohabitationem,
vti dubio 10. expressi. Sed permisum solumento
de est. Vnde quando ab initio, cognita impo-
tentia volunt vir, & foemina non vera matrimo-
nio colligari, sed quoddam societatis inire
vinculum, quo simili habitantes, ad mutua sele
obligant obsequia, vt verbi gratia, foemina in-
seru at viro, & hic illi alimenta ministrat. dixer-
im id licetum esse, dummodo periculum in-
continentiae non adsit, nec scandali occasio.
Quia cum possint, alios contractus civiles in-
ter se inire, non est: cur hic eis sit interdic-
tus, impotentia enim soli vero matrimonij con-
tractui obstat. Et quia si comperta matrimonij
nullitate, possunt sic permanere, cur non à prin-
cipio sic conuenire poterunt: cum in utroque
eventu nullum sit coniugale vinculum, ac idem
sit periculum?

DVBIVM CVII.

An satis sit ad matrimonij valorem potentia
penetrandi vas, si feminandi intra
illud debet poten-
tia?

472 Satis est ad valorem matrimonij. Quia illa
adhæsione, ac membris intromissione videntur
coniunges vna fieri caro: & absolute potentia
est ad copulam. Vnde valde senes qui semen
non possunt emittere valide contrahunt. Sic
Emanuel. Sà ex quiesdam Doctoribus, licet ipse
non id absolue tenere videatur. Ait enim
verb. Matrimonium, de Impedimentum, numer.
14. Quidam ait sufficere copula potentiam,
etiam si debet feminatio. Certe valde senes con-
trahere solent. Glott. ad cap. Hic qui, 32. que-
stion. 7. Hugolin. de matrimon. cap. 19. & alij,
quos tacito nomine, refert Hortad. dub. 22.
diffic. 5.

473 Non est satis. Quia de ratione matrimonij
est traditio potestatis corporis ad copulam con-
iugalem. At non reparatur coniugalis copula
deficiente feminis immissione intra vas. Coitus
Euseb. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. P. II.

enim solum est via ad actum coniugalem per-
ficiendum. Ita Sanch. lib. 7. disp. 2. num. 7. Palu-
dan. in 4. dict. 34. qu. 2. art. 1. concl. 2. num. 8. Sotus
ibi, q. vni. 22. Henric. I. 1. c. 10. n. vni. Valent. p. 4.
d. 10. q. 2. pan. 3. Tolet. l. 7. c. 12. qu. 2. Bonac. qu. 3.
pan. 13. a. n. 14. Coninch. d. 31. dub. 7. Hurtad. c.
tat. Torres sum. p. 2. c. 1. 18. dub. 1. concl. 3. Palaus
d. 4. punct. 14. §. 2. num. 1.

Certe ad matrimonij valorem non satis est
potentia vas foemineum penetrandi, sed deside-
ratur feminandi intra illud potentia, quare pot-
tens coire, impotens tamen perpetuo ad semen
emittendum in vas, vel quia nullo modo semi-
nat, vel quia præ nimo calore, ita præ properè,
vt vas expectare nequeat, est matrimonij inca-
pax, si id vitium ita sit perpetuum, vt medica-
minis nullius ope tolli possit. Quia ad matrimo-
nij valorem requiritur copula, per quam coni-
uges vna caro efficiantur, vt constat ex c. Lau-
dabilem, de frigid. & malef. ibi: Utique iurein-
rando dicitur, quod nunquam per carnis copulam
una caro esse si fuissent: & tunc videtur, quod mu-
lier possit, sed secundas nuptias conuolare.

DVBIVM CVIII.

An sufficiat ad matrimonij valorem, si vir non
valeat emittere semen intra vas, sed tantum in
ore vasis?

Sufficit quidem. Quia facile semen illud non
semel ad matrem eius naturali vi attrahi-
tur, vnde possunt coninges vna effici caro, & ad
id gerendum, coniux arte innvari potest. Sic Ho-
stiens. sum. tit. de frig. 6. Qualiter, & quando, n. 15.
Alberic. Dictionar. lit. I. v. Impedimentum, imped.
15. Asten. p. 2. sum. 1. 8. tit. 17. art. 1. q. 5. Brunel. de
sponf. art. 1. concl. 2. 8. limitat. 5. n. 2. Hi quidem om-
nes de hoc dubitant, & Pontificem consulendam
doceant. Et in hanc partem licet dubius in-
clinat. Auctor Suppl. Gabr. in 4. dict. 34. qu. vni.
art. 1. notab. 4. Dubitat etiam Borrillong. ibi, qu.
vni. art. 3. diff. 2. & tenet Hugolin. de matrim.
cap. 19. num. 1.

476 Minime sufficit. Quia huiusmodi seminatio
per se non efficit, vt coninges fiant vna caro, id
est principium vnius carnis: etiam si acci-
dens aliquando sufficiat, si forte virtute natura-
li matricis aliquando pars aliqua feminis suffi-
cens ad generationem intromittitur. Certe po-
tentia ad sic feminandum est moralis impoten-
tia, dum nequeat ab que peccato fieri. Ita Hu-
rtad. d. 22. diff. 3. Palau. d. 4. punct. 14. §. 2. num. 1.
Sanchez l. 7. d. 99. num. 37. Candid. di. qu. 1. 8.
art. 13. dub. 10. Leand. tractat. 9. d. 21. q. 10. & alij
communiter.

Certe si foemina sit adeo arcta, aut vir ita de-
bilis, frigidus, vel calidus, vt nequeat cum fo-
mina coire semen intra vas emitendo, sed foras
emittat, licet arte aliqua absque viri penetra-
tione sit intra vas receptum, aut per matricis
attractionem: si hoc impedimentum, & immit-
tendi semen intra vas, sit perpetuum, & imme-
dicabile: nullum est matrimonium. Quia veri-
ficatur, virum huiusmodi esse impotentem ad
feminandum intra vas. Verum hæc impotentia
nunquam alias possit matrimonium dirimere,
quippe semper possit semen illud arte aliqua
intrat.

intravas foemineum immitti. Monuerim Can-
didum, & Hurtado meum non sat: conseqüe-
ter hæc asseruisse, cum sustineam: talen con-
gressum sufficere in calu singulati ab' eis affi-
gnato, ad hoc, vt sicut qui gesserint, vna caro,
& contrahant affinitatem. Iustè ergo abne-
gant id sufficere ad matrimonij validitatem:
sed debent suam de affinitate reformatre asser-
tionem.

D V B I V M C IX.

*An validum sit matrimonium, si vir semi-
net intra vas, foemina vero sit ad semi-
nandum impotens?*

478 **N**on est validum. Quia semen foemineum
necessarium est ad generationem. Sic Her-
rad. d. 22. diff. 5. & multi Doctores, supra citati
affertes feminis foeminei ad generationem
necessitatem.

479 **V**alidum est. Quia foemineum semen non
valium est. est præcisè ad generationem necessarium, esti
valde conferat. Ita Nauar. l. 4. consil. tit. de frigi.
& malef. conf. 3. n. 12. & 13. Veracr. p. 1. spee. a. 38.
concl. 9. Gutier. qq. canon. l. 1. c. 6. n. vlt. Me verò q. 5. 8.
a. 1. dub. 3. quod excitat circa solut. ad 3. Sanch.
l. 7. d. 9. 2. c. 17. Balil. l. 7. c. 67. & 68. D. Tho. in 4.
dub. 34. Sotus. q. 7. art. 2. Victor. de mair. n. 28. 1.
Henriq. l. 1. c. 10. n. vlt. Tolet. l. 7. c. 12. n. 2. Valent.
10. 4. d. 10. q. 5. p. 3. Manu. to. 1. sum. c. 125. num. 2.
Vega. tom. 2. sum. c. 34. casu n. 3. Cornejo. d. 7. dub.
36. & alij.

Eunuchi utrōque testiculo orbati sunt ma-
trimonij incapaces, ac proinde irritum est ma-
trimonium ab eis initum. Quia ad matrimonij ^{N. n. 103} valide.
veritatem desideratur potentia verum semen
intravas foemineum emitti. At Eunuchi
quamvis membrum erigant, ac quandam ma-
teriam aquosam emitant: ea tamen non est
verum semen, nec eiuldem cum vero semine
rationis. Vnde merito Sixtus V. Eunuchorum
coniugia iam contracta, irrita fuisse, ac nulla
iussit declarari, motu proprio edito anno 1587.
quem referunt Petri. de Ledef. & Gutier. citan-
dista hic qq. canon. l. 1. c. 6. n. vlt. Me verò q. 5. 8.
a. 1. dub. 3. quod excitat circa solut. ad 3. Sanch.
l. 7. d. 9. 2. c. 17. Balil. l. 7. c. 67. & 68. D. Tho. in 4.
dub. 34. Sotus. q. 7. art. 2. Victor. de mair. n. 28. 1.
Henriq. l. 1. c. 10. n. vlt. Tolet. l. 7. c. 12. n. 2. Valent.
10. 4. d. 10. q. 5. p. 3. Manu. to. 1. sum. c. 125. num. 2.
Vega. tom. 2. sum. c. 34. casu n. 3. Cornejo. d. 7. dub.
36. & alij.

Exstimo, hodie dubitari non posse post mo-
tū proprium Sixti V. Eunuchos veri matrimo-
nij esse incapaces: nec posse primam senten-
tiam solitineri: ino nonquam validum fuisse
huiusmodi matrimonium. Quia Sixtus non dis-
soluit ea matrimonia, sed declarauit nonquam
fuisse validi: *Eas ad matrimonio contrahenda
inhabitabilis auctoritate nostra declares, & tan-
tum Ordinariis, ne huiusmodi coniunctiones de-
cato fieri quoquomodo permittant, interdictas:*
quam eos etiam, qui sic de facto contraxerint, sepa-
rari cures: *Et matrimonia ipsa si de facto contra-
ha nulla, irrita, & inutilia, fuisse decernas. Ad-
do, à tempore Sixti Eunuchisnam esse impedi-
mentum iure etiam positivo introductu in im-
pediens, & dirimens matrimonium etiam ad
caste viuendum contractum.*

D V B I V M C XI.

*An si daretur Eunuchus verum emittens semen,
valide posset matrimonium inire, attento na-
tura iure, post Sixti V. motum pro-
prium?*

480 **N**on posset quidem. Quia licet iure nature
non esset inhabitabilis, motu Sixti V. inhabi-
tibus exsistit. Sic Henriq. l. 12. c. 8. n. 1. lit. R. profatus
rarus aliquis reperiatur, qui emittat verum semen, est
quamvis sterilem, & posset satiare foemina in re-
medium concipi sentie, hic non esset iure nature
re, de decreto Sixti V. inhabitabilis. Quod autem
id casu contingere posset, docet Iason apud
eundem Henriquez littera C, affirmans, quan-
dóque accidisse ex naturæ vi, vt spado gene-
rauerit.

481 **P**ossum quidem. Quia verò copula semine
intravas emiso, quamvis inefficaci ad genera-
tionem, contenta est, vt in sterilem copula euen-
ti. Et quia hi satisfacere valent foeminae con-
cupiscentiæ, vnde obtinetur secundarius ma-
trimonij finis. Certe primarius scilicet genera-
tio prolixi ad eius valorem non desideratur, vt
in sterilibus constat. Sic Alex. de Neno conf. 9.
n. 4. Palud. in 4. dub. 34. q. 2. a. 1. concl. 2. num. 8. D.
Antonin. p. 3. sit. 1. c. 12. s. 2. Sylvest. v. Matrimo-
nium. 8. q. 19. dub. 7. Veracr. p. 1. spee. a. 38. concl.
6. Barth. à Ledef. dub. 48. concl. 3. & alij.

482 **P**osset omnino. Quia si naturæ iure habitibilis
est ex decreto Sixti non redditur inhabitabilis.
Nam Pontifex in eo motu proprio nil nouum
statuit, sed solum ius antiquum, & naturale
declarauit: vt constat ex illis verbis: *Autori-
tate nostra declares. Item quia non sola
matrimonia in posterum contrahenda irri-
tanit: sed etiam iam contracta. Quod Pon-
tifex gerere non posset, si valida fuisse.
Quare mens Pontificia fuit declarare, at-
tentio omni iure matrimonia Eunuchorum
esse irrita, ac eos semper fuisse matrimo-
nij*

Sect. II. Dubia De Impedimentis. 259

ni⁹ incapaces, vīpotē qui verum semen hand possent emittēre. Ceterum admissa hypothēsi impossibili, quod datur ratus Eunuchus veri feminis enītēndi compos, is non excludetur iure antiquo à matrimonio, ac subinde nec eo motu proprio Sixti⁹, qui quidem nihil denu⁹ statuit, sed solum ius antiquum declarat. Quare qui afferunt eunuchos qui feminare vere possunt, esse ad coniugium aptos, verum dicunt: quod supponunt, esset verum. At cum sit impossibile eos verum semen emitte, iure optimo Sixtus in viuēsum eunuchorum vīroque testicula carentium conjugia esse irrita declarauit.

D V B I V M C X I I .

An feminam Eunuch⁹ sit ad matrimonium habili⁹ incundum?

487 **S**uppono feminam quando castratur, in shabilem manere ad semen verum emittendū, & requiro, num apta sit ad matrimonium contrahendum? Minime est apta. Quia sicut Eunuchus aptus non est, eo quod verum semen emittere non valeat, nec Eunuchilla apta erit, verum semen impotens emittere. Sic Hurtad. dub. 12. diff. 5. & alij citati à Leandro tr. 9. dub. 3. question. 2. 4. Diana 4. part. tr. Et. 1. resol. 43. & alij.

488 **A**pta est omnino. Quia & si non parum confert ad generationem feminum semen, non tamen est simpliciter necessariū. Ita Luis. de Torres in sum. part. 2. question. 118. dub. 16. & alij, quos referit & sequitur Leander vbi supra.

489 **M**o facile ab hac quæstione expedio affī-
Habili⁹ probabi-
lens Eunuchissam feminam aptam esse con-
iugio, licet ad verum semen emitendum sit
inprota. Quia probabilius reputo, non requiri
feminum semen ad fecundationem.

D V B I V M C X I I I .

An senes valde decrepiti sint ad incundum coniugium habiles?

490 **H**Abiles non sunt. Quia sunt inepti ad copulam aptam generationis. Sic Portius insit. de morti. in principio. col. 4. Dubius manet Anton. Gomez 1.9. Tauri, num. 57. fin. Et non esse improbabile asseruit Henriquez lib. 12. c. 7. num. 4. liter. X. statu: *Nec est improbabile, cum sane decrepito non valere matrimonium, quod tener Guido, Neguzan. & Antonius Gomez.*

Omnino sunt habiles. Quia si nullo alio
Habili⁹ finit. præter senectutem impedimento laborent,
vñus Ecclesiæ nullos senes à matrimonio ineundo reiicit. Profecto & si senes
destinguantur propinquā, ac expedita generandi facultate: est enim in eis veluti suspensum exercitium generandi potentia: pol-

sunt tamen habere perfectum alium coniugale vereque intra vas generare. Ita Sanchez libr. 7. disp. 92. numer. 20. Henriquez citat. num. 3. Sà vñb. Matrimonium, de impedimentu. 14. Manu. tom. 1. qq. Reg. quæf. 3. art. 1. Bonac. q. 3. de impedimentu. pñct. 13. numer. 18. Narbo. de estate ad omnes alius, anno 66. question. 4. numer. 8. & 9. citato Couarru. Matienzo, Gutier, Rojas, sed male pro contraria Henricum, ut constat. Palaus dub. 4. pñct. 14. §. 2. num. 4. Hurtad. d. 22. diff. 5. Candid. disquisit. 28. a. 13. dub. 14. & alij apud Sancium.

Hoc mihi certum. Quia nullus adeo senex, qui aliquando, natura, vel medicina arte adiutus, non possit ad coitum calere. An non David decrepitus cum Abiba Sunamide contraxit? Reg. 1. Certè non legi Ecclesiam vñum virum, aut sc̄minam à matrimonio ob senectutem impeditiss. Atque hoc in sc̄mina quantumcumque vetula certius esse crediderim. Quia frigiditas coitum viri senis impediens, ipsi non obstat, vīpotē qua patiens est, & semen recipit, ad quod iuuenilis calor minimè desideratur.

D V B I V M C X I V .

An quando vir senex adeo est exhaesitus, ut omnino impotens ad copulam habendam existat, nec medicorum iudicio invari arte posse: capax sit coniugij incundis?

Capax est. Quia semper habitu intrinsecam feminandi intra vas potentiam retinet, senio quidem per accidens impediat. Sic Anton. c. 2. de frigid. & malef. num. 5. l. 1. s. 1. sed est question. num. 1. notab. 1. ff. de libr. & pñct. 1. Biunt enim senes valide posse coniugia inire, eo quod per accidens sint impotentes, ac impotencia accidentalis matrimonium non dirimat. Tabie. verb. Impedimentum, imped. 12. quæf. 3. numer. 4. Nauar. libr. 4. Consil. titul. de fronsal. consil. 39. numer. 15. & 18. Manu. tom. 1. sum. cap. 235. conclus. 5. Vega tom. 2. sum. cap. 34. cap. 6. 1. Henriquez libr. 12. cap. 5. numer. 3. liter. X. Inquit enim, validum esse cum sene prouet & ætatis matrimonio eo quod semper retineat habitu intrinsecam feminandi potentiam, quamvis morbo senij per accidens impediat.

Incapax est omnino. Quia nihil refert, siue ex accidenti impotencia perpetua consurgat, Non est capax. ac nulla arte restituibilis: cum is non possit ad copulam vīpotē sibi impossibilem obligari. Ita Rosel. verb. Impedimentum, impediment. 15. num. 16. Angl. verb. Matrimonium 3. impediment. 16. num. 2. Sanchez libr. 7. dub. 9. 1. num. 24. referens plus quam triginta & sex Doctores. Hurtad. dub. 22. diff. 5. Candid. disq. 18. art. 13. dub. 14. Filliuc. tract. 18. cap. 15. num. 9. 4. Barbola in Coll. Etan. ad cap. 2. numer. 6. de frigid. & malef. Palaus dub. 4. pñct. 14. numer. 5. & alij.

Hoc mihi fere certissimum. Quia huiusmodi feneſtus omnino ad Eunuchorum reflexit. *Hoc certissimum statum.*

260 Theologiæ Moralis Lib. XXVII.

statum. Idem dixerim si senes illi possent quidem coire, non tamen intra vas seminarie: irritum enim tunc esset matrimonium.

D V B I V M C X V .

An validum sit sterilium matrimonium?

Non est validum. *Quia* sicut matrimonium ordinatur ad copulam, ita ad prolis generationem: *mo* est potissimum eius finis prolis generationis. *Cum* ergo impotentia ad copulam irritet matrimonium, à fortiori iterilitas, que impotentia est ad generandam prolem, irritabit. *Sic* *Felin.* *Cum* sit nis alterens matrimonium non esse, quando mulier natura ita sterilis est, ut spes concipiendi deficiat. *Iason.* *confil.* *iiij. num. i.* *vol. i.* *Quia* ut vere ac proprie dicatur matrimonium desideratur spes lobolis saltem in habitu ac potentia. *Præposit.* *c. Tanta.* *n. 7.* & *Socius* *l.* *ed est quod situm, num. 2.* *de liber. & poth.* *l.* *docentes, quando matrix foeminae est destruta, matrimonium non valere.* *Sed* *hac* *doctrina* *parum* *fauet* *huius* *sententia:* *intelligitur* enim quando nullatenus semen posset recipere. *Con-* *tr. de frigid.* *q. 6.*

497
Validum est. *Quia* eti id matrimonium finie primario frustretur, qui est prolis generatio: consequitur tamen secundarium finem, nempe concupiscentiae satisfacere, vera copula habita: *Quod* ad eius suffici valorem. *Ita* *D. Thom.* *in 3. dist. 34. quaf. vnic. art. 2. ad 3.* *recepit pas-* *sim à Theologis, ac Iuris Pontificij professoribus.* *Gutier.* *lib. 1. qq. Canonici. cap. 6. num. 4.* & *12.* *Bonacina.* *Narbona.* & *Nauar.* *quos* *referat* *ac* *sequitur* *Leand.* *tr. 9. d. 21. q. 20.*

498
Falsum est. *Non* *valide* *contrahendum* *coniugium* *solum* *requi-* *reniam* *reor.* *ritur* *potentia* *ad* *copulam, ac* *cum* *generationis,* *non* *ad* *generationis* *effectum.* *Vnde* *Ecclesiæ* *vñus* *ita* *haber,* *nunquam enim* *auditus* *est* *dis-* *solvisse* *aliquid* *matrimonium* *ratione* *sternilitatis:* *imo* *passim* *senes* *ad* *illud* *ineundum* *admit-* *tit,* *cum* *tamen* *orum* *sewen* *confer* *esse* *ple-* *rumque* *sterile* *præsertim* *in* *foemina.* *An* *non* *inter* *Ioannis* *Baptistæ* *parentes* *constat* *verum* *fuisse* *coniugium,* *cum* *tamen* *illa* *esset* *sterilis,* *Luc. 2.*

D V B I V M C X VI .

An Femina, que parere non potest sine manifesto mortis periculo, licet apia copula: validè ineat matrimonium?

499
Non valido init coniugii. *E* *A* *pariendi* *impotentia, matrimonium* *diri-* *mit.* *Quia* *mulier* *impotens* *ad* *reddendum* *debitum* *absque* *vita* *periculo,* *est* *matrimonij* *incapax.* *Vnde* *c. Fraternitatis, de frigid. & falef.* *Decernitur,* *mulier* *en arctam,* *qua* *sine* *vita* *periculo* *nequit* *virili aptari* *congressu* *esse* *ma-* *trimonio* *ineptam,* *atque* *eam* *impotentiam* *perpetuam* *conferi.* *At* *foemina* *non* *poteat* *abs-* *que* *vita* *periculo* *parere,* *nequit* *absque* *eo* *red-*

dere debitum, & à vita cognosci: reddens enim exponitur periculo conceptionis & partus. *Sic* *Viator.* *in præf.* *quem* *refert,* *ac* *sequitur* *Petr.* *de Ledesm.* *ques. 1. 8. art. 1.* *Martin.* *à Ledesm.* *part. 4. quaf. 60. art. 1.* *Barthol.* *à Ledesm.* *dub. 48.* *concl. 2.* *Manu.* *tom. i. sum. c. 235.* *concl. 6. n. 6.* *Ve-* *gasim.* *to. 2. c. 14. casu 109.* *Veracr.* *p. 1. spec. a. 38.* *concl. 8.* *E* *dicit* *esse* *probabile* *citans* *alios* *Neotericos* *Henriq.* *lib. 12. cap. 7. num. 7.* *litter. R.* *Matiencio* *libr. 5.* *recopil.* *titul. 1.* *ruber.* *glaf. i.* *mu-* *mer. 197.*

Ea *pariendi* *impotentia* *non* *dirimit* *coni-* *tinu validi,* *gium.* *Quia* *matrimonij* *contra* *ctus* *essentiali-* *ter* *consistit* *in* *mutua* *obligatione* *ad* *copu-* *lam* *perfectam* *suaptè* *natura* *aptam* *ad* *prolis* *gen-* *erationem:* *nec* *refert,* *si* *accidentaliter* *ne-* *queat* *sequi* *proles,* *vt* *in* *sterilibus* *constat.* *At* *hic* *reperitur* *obligatio,* *&* *traditio* *potestatis* *corporum* *ad* *copulam* *perfectam:* *Ergo* *erit* *matrimonium.* *Ita* *Sanch.* *l. 7. dub. 92. n. 28.* *Hen-* *riquez.* *titul. 8.* *S*à *verb.* *Matrimonio,* *de impo-* *nit. num. 14.* *Lopez.* *part. 2.* *Instrut.* *vbi de ma-* *trimon. cap. 5.* *Coninch.* *dub. 31.* *num. 86.* *Gutier.* *capit. 112.* *numer. 17.* *Candid.* *disq. 28.* *art. 12.* *dub. 15.* *Rebel.* *libr. 13.* *quaf. 16.* *set. 1.* *numer. 1.* *& 10.*

Equidem *licet* *prima* *sententia* *satis* *sit* *pro-* *babilis,* *adhæro* *secundæ* *mihi* *probabilitati* *via* *mihi* *præ-* *dicta.* *Quia* *isto* *id* *matrimonium* *absque* *culpa* *initi* *non* *posset,* *hanc* *inde* *colligitur,* *id* *fore* *irritum,* *Quia* *satis* *est,* *copulam* *in apta* *natura* *licitam* *esse,* *quamvis* *ex* *aliquo* *accidenti* *reddatur* *illi-* *cita,* *vt* *contingit* *in* *iis,* *qui* *voto* *castitatis* *funt* *ad* *stulti.* *E* *tua* *illa* *periculosa* *partis* *circum-* *stans* *perpetua* *non* *est,* *se* *et* *ut* *etiam* *enim* *tempore,* *quando* *iam* *mulier* *sterilis* *erit,* *cessabit,* *At* *impotentia* *qua* *non* *est* *perpetua,* *minime* *dirimit* *matrimonium.*

D V B I V M C X V I I .

An detur impotentia naturalis respectu matrimonio dirimens?

Non datur impotentia naturalis perpetua. *Res* *datu-* *re* *vnus* *tanum,* *aut* *alterius* *foemina.* *Quia* *cen-* *statur* *impotentia* *temporalis* *nec* *dirimens* *matrimonium,* *quando* *per* *artem* *absque* *vita* *periculo* *poteat* *illi* *subueniri* *c. Fraternitatis, de* *frigid. & malef.* *At* *huiusmodi* *est* *hæc* *impoten-* *tia,* *quando* *quispiam* *inveniatur* *potens* *ad* *cor-* *ruptam,* *non* *autem* *ad* *virginem.* *Certe* *non* *po-* *test* *esse* *impedimentum* *naturale* *viri* *respectu* *vnus* *personæ* *perpetuum,* *quin* *sit* *respectu* *o-* *nium.* *At* *impedimentum* *quod* *non* *est* *per-* *petuum* *matrimonium* *non* *dirimit.* *Sic* *Tabie-* *v. Impedimentum, imped. 12. q. 5. n. 6.* *Armill. v. Ma-* *trimonium, num. 50.* *Sotus* *in 4. dist. 3. 4. quaf. vnic.* *articul. 1.* *Petr.* *de Ledesm.* *ques. 1. 8. art. 2. dub. 5.* *Barthol.* *à Ledesm.* *de marriom.* *dub. 48.* *Llamas* *3. part. methodi.* *cap. 8. & 12.* *& alij* *Confirimo* *ex* *c. Laudabilem de frigid. & malef.* *vbi* *decernit,* *virum* *separatum* *à* *muliere,* *quod* *triennio* *co-* *habitationis* *transacta,* *irurat,* *se* *non* *potu-* *le* *cum* *ea* *consummare:* *cogendum* *esse,* *ad* *uam* *redire,* *&* *tangam* *periu* *reum* *puniendum,* *fi*

Sectio II. Dubia, De Impedimentis. 261

si feminam aliam cognoscat. At erronea esset
deciso, si esset possibilis impotentia respecti-
ua dirimens. Non enim ex sequenti copula
cum alia concluditur, prius matrimonium fo-
se validum, neque illum reum esse peritur.
Cum possit allegare, se fuisse impotentem re-
spectu illius.

101 Dicit impotentia naturalis perpetua respe-
datur quidam. Quia potest mulier tam arcet na-
turaliter esse, & vir adeo pinguis, ut il-
lum membrum nequeat vas tam arcet, fe-
minine penetrare, cum tamen vir ille alius
femini non ita arcet sit idoneus: ac fe-
mina illa alius viris haud ita pinguis non sit
ineptia. Idem potest naturaliter vir ita debilis
virtus esse, ut feminam virginem non valeat
agnoscere, cum tamen possit cum corrup-
ta coire. Vel ita caecus potest esse, ut statim
ac congregatur cum virgine semen affundat,
& ita eam cognoscere non valeat respectu cuius nullus ad
vas penetrandum, conatus exigitur. Nec haec
semper arte medicinae auferri posse, experien-
tia docet. Ita Sanchez lib. 7. id 9. num. 5. Basil.
l. 7. cap. 61. Scoti in 4. diff. 3. qual. vni. Richard.
i. i. q. . art. 2. Sotus q. vni. art. 1. Veract. p. spec.
ari. 8. conel. 5. Valent. part. 4. d. 10. q. 5. punct. 3.
Henricus q. lib. 1. cap. 7. num. 4. & cap. 9. num. 9.
liter P. & Q. S. à l. Impedimentum. impot. num. r. 14.
Hutter. d. 2.2. diff. c. 6. Candid. diff. 8. art. 13.
dub. o. Nauar. l. 4. confil. de frigid. & malef conf.
1. num. 1. Cornejo, & Luisi. de Torres quos af-
fert, & sequitur Leand. tr. 9. dub. 2.1. quaf. 2.3.
Quamvis prima sententia fati sit probabilis

504
Sextu-
s de la-
cun-
dam.
Ie*c*, ec*qu*iqui *Eccl*. *ir. 9. a*no*. 21. qu*ad*. 1. 3.*
Quam*us* prima sententia fat*is* ut probabilis
probabilior*is* secund*ā* iudicari*m*. Dux*or* e*cōdē*
ē, *Fraternitatis*, v*bi* separato matrimonio, quod
vir mulierem ar*ctam* cognoscere non p*o*ss*et*,
at*que* illa ali*js* rubente, qui illam corr*up*tit: non
decid*it* ab*sol*ute*ps*, prius matrimonium i*sta*
randum *es*, sed quando posterior vir simili*s*
est prior*is* inde con*iect*ura, l*ump*ta: s*icut* potuit
posterior*is* potuisse priorem: at*que* it*ā* non
fuisse*im*potentiam*re*sp*ectu*am*per*petuam*ib*i.
Cum*pa*teat*ex* post*facto*, quod*ip*s*a* cognosc*ibil*it*er* i*tr* ill*i*, cui*us* simili*com*miss*etur*. Supponit
ergo*tex*us, non*resta*randum *es*, si*prior* vir
d*ebil*ior*er*at, at*que* it*ā* posterior*is* d*issimil*is: at*que*
ad*ē* esse*im*potentiam*naturale* *re*sp*ectu*am*per*
et*iam* *per*petuam*qua* matrimonium*dirim*at
*re*sp*ectu*u*modi* *femina*.

D V B I V M C X V I I I .

An quando femina nupta cuius arclitudini naturali medici indicant posse absque mortis periculo per incisionem subueniri, ut apta viro reddatur: teneatur pati?

505 In duplice eventu potest hæc quæstio dispu-
tari. Prior est, quando mulier naturaliter est
quaerens partem. Posterior quando arcta non
est, sed solummodo naturale Virginem signa-
culum virili obstat congressui. Circa priorem
eventuum dubium hoc diuersatur.

506 *Non tenetur insinuatum pati.* *eventum dubium hoc diuersatur.* Non tenetur mulier naturaliter arcta graue periculum pati, vt apta viro reddatur: ideoque coniugium dirimendum erit, & si incisio pos- sit sine vita discrimine geri. *Quia mulier non*

506
Non tenetur
in seipsum
sunt.
euentum dubium hoc diuersatur.
Non tenetur mulier naturaliter aetate graue
periculum pati, ut apta viro reddatur: ideoque
coniugium dirimendum erit, & si inciso pos-
sit sine vita discrimine geri. Quia mulier non
Ergo ad ipsum & non ad foeminae pertinet
remedio utri, quo proprius defectus suppleatur:
foeminae vero sufficit, debitum modo ordinario
offerre: praelatim quod foeminae artificio co-
rumpi horreat quodammodo natura, & hone-
stas

videtur tam arcte se ad coniugale debitum reddendum obligasse, vt proinde debeat graue incommodum subire. Sic Glossa ad c. *Fraternitatis*, verbi *Corporalis*, de frigid. & malef. Gregor. Lopez l. 2. verb. *Grande* in 8. p. 4. *Lancellot*, in 8. *tit. Juris Canon.* l. 2. tit. *Que matrimon. impediare possunt.* §. Item *frigiditas*. verb. *Opemedicor.* & alij.

Temet graue subire periculum, dummodo
mortis non sit. **Quia** in eas angustias se coniecit
sua culpa: debuillet enim ante nuptias sibi pro-
spicer. Ita Palac in 4. disp. 3. 4. disp. 1. Quandib-
d. unic. collar. 4. Angl. p. 2. obi de matr. q. 8. art. 2.
dub. 1. diff. 1. corollar. 2. ex 3. concl. Supplem.
Gabriel in 4. disp. 3. 4. q. unic. art. notab. 6. Can-
do sum. Sacrament. de matr. o. 5. in Glos. num. 32.
& alij.

Exstimo, teneri incisionem pati cum molestia licet, graui dolore, ac cautierio faciendam, at *gauissimum* morbi incommodum perpeti non teneri, licet non adit mortis periculum Priorem propositionis partem probo. Quia huiusmodi incisio necessaria est ad ius copulæ, quod in verum matrimoni transfluit. & ne cogatur vir innoxius sine matrimonij frustra us viriæ cœlibem per petuo ducere: maxime cum mulier sua culpa in eas se se dedidisset angustias. Posterior patet. Quia non videtur mulier cum tanta iactura obligari ad coniugale debitum, ex qua obligatione consurgere debet ius viri cœpendio feminam huiusmodi incisionem subire. Didici ex Sancio libr. 7. *dab.* 93. *numer.* 22. Manuele *tom.* 1. *sum. capit.* 235. *numer.* 1. Henriquez *lib.* 12. *capit.* 7. *num. 8.* Ludou. Lopez Barthol. à Ledesm. & alij à Sancio citatis.

DVBIVM CXIX.

An quando fæmina arcta naturaliter (peciatio) non est, sed solummodo naturale Virgineum segnaculum conges-
fui virili obstat: teneatur incisionem subire?

Tenenet *femina* incisionem pati, dummodo mortis periculum non immineat. Quia cum verum sit matrimonium, ius sui corporis in virum transtulit. Ergo vbi potest absque magno incommodo se aptam reddere viro, tenetur. Nec obstat, ex parte viri hunc surgere defectum: quia cum vir culpa vacet, & naturali illi imbecillitate nequeat mederi, quærendum est ex parte feminæ remedium, ut ipsi viro aptetur. Sic Sanchez l.7. d. 9. num. 34. *Ledefini.*
2. part. 4. quæf. 60. art. 2. *Angl. part.* 1. 7. *bi de matrimon.* 9. 8. art. 1. *post dub.* 9. *diffic.* 2. *Ludou. Lopez part. 2. 1. *affr. de matrimon.* c. 5. 2. *Vega tom. 2. cun. 3. 4. *cas. 109.* Canedo *sum. Sacram. de mar.***

5. n. 38. & alijs.
Minime tenetur. Quia scemina nullus est
defectus, ut debitum reddat sed tantum viro. Non tenetur
Ergo ad ipsum & non ad scemina pertinet
remedii vti, quo proprius defectus suppletatur.
scemina vero sufficit, debitum modo ordinatio
offerre: præterim quod scemina artificio coe-
rumpi horreat quodammodo natura, & hone-
ras

stas ipsa difficultime patiatur. Ita Peut. de Ledes.
de matrimon. quas. 58. art. 1. Hurtad. dub. 1. dif.
fie. 7. Leand. tract. 9. dub. 21. question. 24.
& alij.

511
Primam sen-
tentiam val-
de probabile
exstimo, sed
secundam ut
probabiliorum
eligo.

Ego quidem anceps aliquando hæsi, ignoras
quam sententiam eligere. Ast, re attente per-
specta, probabilius exstimo, mei Sancij venia,
nullatenus teneri virginem subire incisionem.
Patiatur illa & dolorem, & verecundiam inci-
sionis, quia medici testantur, id ad matrimonij
consummationem vnicæ profecturum: si forte
decepti sint medici, & postmodum vir nec ad eā
sic preparatam aptus eis reperiat, & matrimo-
nium dissoluitur: ipsa inupta manere cog-
etur, tamen, ne alius credat coniux fureus, à
viro alio fuisse corruptum. Fato, cum id matrimo-
nium validum censeatur, feminam nullum
ius habere tuendam virginitatem: sed manifestū
habet ius, ut modo ordinario claustrum refera-
tio fiat sine tanto innocentis incommode.

D V B I V M C X X.

An impotentia perpetua ex maleficio con-
surgens dirimat subsequens matrimo-
nium cum persona illa, ad quam est im-
potentia?

512
Non dirimit.

On dirimit. Quia nullum maleficiū ita
perpetuum est, quin valeat per ipsum ma-
leficiū auctorem absque peccato auferri. Alias
enim cum in dæmoni porestate sit, efficeri, ut
impedimentum temporale ex maleficio sit per-
petuum: & è contra ut perpetuum sit tempo-
rale, tollendò obstaculum: posset viri ex ma-
trimonio non matrimonium: & ex non
matrimonio matrimonium constitutere. Cer-
tè c. Ex literis, de frigido, dicitur: si vitium illud
mulier natura contraxit, nec opere medicorum po-
tuerit à adiuniri: viro aliam accipendi liberam
tribus, facultatem. Ergo à contrario sensu, vbi
impedimentum non est à natura, sed ex male-
ficio, coniugi huiusmodi facultas deneganda
erit. Sic Glo. ad e. fin. v. Nequibus, in priori solut.
33. que. i. Innocent. c. Laudabilem, num. vnic. v.
Triennium. Almain. in. 4. dist. 3. 4. q. vnic. ad finem.

513
Dirimit quidē.

Ditimit omnino. Quia à veritate alienum
est, nullum maleficiū esse perpetuum. Nam
si dæmon semel, vel sepius potest permittente
Deo, copulam impediens: cur non semper? cum
per voluntatem operetur. Deinde quia falsum
est, semper à suo posse auctore tolli. Neminem
enim later, posse dæmonem posse destruere, quā
reparare. An non potest contingere, iam male-
ficiū auctorem obiisse, & sic maleficiū erit
perpetuum? Porro id habetur e. fin. 33. q. i. Ita D.
Tho. in 4. dist. 3. 4. q. vnic. art. 3. D. Bonavent. ibi.
Scot. Palud. Durand. & alij Scholastici. Caiet.
v. Matrimonium, c. 1. impedimentum. 12. Victor. sum.
de matrimon. num. 2. 86. Palau d. 4. punct. 14. 8. 3.
& 4. Cornejo d. 7. dub. 37. Candid. dist. 28. art.
13. dub. 2. 3. Hurtad. d. 2. 2. diffic. 8. Bonac. que. 4.
de imped. punct. 13. num. 9. Coninch d. 31. dub. 7.
Basil. l. 7. c. 6. 5. num. 6. Et fere septuaginta supra
sex Doctores, quos referit, ac sequitur Sanch. l.
7. d. 9. 4. n. 8.

514 Proculdubio tenendum est impotentiam ex

maleficio conseruentem, si illud sit perpetuum. *Hoc etiam affirmo.*
diximere matrimoniū. Potest autem perpe-
tuum esse, nam maleficio potest tanta obuenire
frigiditas, quanta est naturalis, ex qua perpetua
naturalis pronenit impotentia. Ex maleficio po-
test quis impediti, ut coire nequeat, aut pot
coitum non possit semen animerit. Huiusmodi
impedimentum sèpè auferri non potest absque
peccato, & si aliquando absque crimine poterit,
casu non potest, quod maleficiū obierit auctor,
& nullus alius adiit qui maleficiū calleat dis-
solutionem. Profecto tunc maleficiū ceteri
debet impedimentum perpetuum, quando con-
iugis post experimentum triennale, præmissis
precibus, & alii licet remedii, non potuerit
copulam inire. At perpetuum non est illud, quod
ab ipso tantum maleficio valet citrā peccatum
dissolui cum iam naturali virtute tolli possit: &
certissimum est, coniugium non dirimere. Vnde
si Ecclesiæ indicio quis à coniuge separatur, &
post Ecclesiæ sententiam, se habilem ad con-
iungale debitum soluendum inueniat instauran-
dum primum est matrimonium. Ceterum si
separatus est, tanquam maleficiū solum respe-
ctu ligatus, & aliam duxit etiam postmodum
se habilem, experiat ad primam illi restitui
non debet, sed manere cum secunda, etiam re
vera sciat cessasse maleficiū.

D V B V M C X X I.

Am hermaphroditus, semel electo se-
xu, & iuxta illum initio matrimo-
nio, postea viduus posse iuxta al-
terum sexum valide matrimonium
inire?

515
S

Vppono, hermaphroditum, in quo præua-
let unus sexus posse valide matrimo-
nium inire. Quia iuxta sexum eminentem po-
tentiam ad perfectam exerit copulam. Quod si
sexus sit æqualis, ex communi Doctorum placi-
to etiam poterit coniugium inire. Vnde si viri
li sexu deseruire eligat, duce feminam: si
feminino, viro nubet. Parochus autem non de-
bet eius interesse coniugio, donec hermaphro-
ditus ab Episcopo cogatur ad sexum eligendum
facto iuramento non vivendi altero. Quod si
abusus fuerit capitali est pena plectendus, quia
contra naturam delinquit. Lege Sancij lib.
7. d. 106. num. 1. Henrique lib. 12. cap. 8. numer.
6. Palau d. 4. punct. 14. 8. 5. num. 1. 4. & 5. Que-
sierim autem, num possit viduus effectus in-
ter alterum sexum matrimonium aliud ini-
re?

Minime potest. Quia id prohiberi videtur
cap. Presbyteros. 16. question. 1. & cap. Diversis de Ministris & p[ro]p[ri]etatis
Cleric. coning. & l. si plures, ff. de patiis. Nam
indecens valde esset, ut modo uno, modo altero
sexu viteretur. Adde reum fore perimur. Eti non
iuraret, rem admitteret grauissimam contra na-
turam. Quare his nuptiis tanquam interdictis
& inualidis. Parochum debere suam abnegare
præsentiam Maiolus afferit lib. 2. de Irrg. capit.
25. num. 1. Sic Torrebl. lib. 5. de irre spirit. c. 9. n.
15. fatus. Qua elecione facta non potest varia-
re,

Sectio II. Dubia, De Impedimentis. 263

re, etiam mortua vxore, cum qua vir nupserat, nubat alteri in feminam etiam ex Episcopi licentia, scilicet. Quia eo ipso, quod se virum esse profidus est in perpetuum iuri vtrum di sexu feminino renunciavit.

517. par. omni. Potest quidem si non licite, validè inire matrimonium. Quia id nec iure naturæ, nec Ponitificio irritatur. Textus enim citati, quibus hermaphroditus interdicuntur, duplicit sexus vñus intelligendi sunt dum electo sexu (v. gr.) virili ad primum coniugium, id coniugium persistit. Ita Sanch. citat. num. 8. Basil. l. 7. cap. 65. num. 8. Hurtad. dub. 22. diffic. 10. Leand. tract. 9. d. 21. quæs. 30.

518. par. omni. Ego quidem puto, sit viduus factus hermaphroditus iversus alio sexu vñtatur, & nubat ut feminæ, qui prius nupserat ut viri: peccare quidem, at coniugium valere quia est corpus aptum, & nullum sit ius Ecclesiastico, quo inhabilis reddatur; & eius prima electio id quod natura sibi indidit auferre non valet, sed solum licitum vñlum. Addiderim, forsan ab aequali mortale id poterit gerere, si id iuramento non obsecravit, quia iuramento secluso, grauem non video inordinacionem adesse. Lege Hurtadum nostrum vñl. *supra*.

DUBIVM CXXII.

An hermaphroditus possit valide inire coniugium iuxta sexum, qui non est aequalis, sed inferior: si ramen iuxta eum adsit ad copulam potentia?

519. par. omni. Si prævalente sexu virili, copuletur matrimonio, viri instar, feminæ vñl. si, prævalente sexu feminæ, feminæ, instar viri, colligetur iuritum erit matrimonium. Quia inter personas eiusdem sexus initum est, (licet ad copulam gerendam iuxta illum sexum sit aptus) prævalente enim feminæ, reputatur feminæ, & tamen feminæ dicitur, si vir esset: & si prævaleret virilis, vir reputatur, & tamen instar feminæ nubat viro. Sic Sanch. lib. 7. d. 106. num. 5. Bonac. q. 3. de impedim. punct. 13. n. 27. Gutier. de matrimon. capit. 119. numer. 1. & alij existimantes tale matrimonium esse iure naturæ irritum.

520. par. omni. Valide potest contrahere iuxta inferiorem, sexum dummodo iuxta illud ad copulam perfectam sit potens. Quia in hoc casu ille nee iure naturali est inhabilis, cum vere sit potens: nec iure Ecclesiastico, cum nullum extet, huiusmodi prohibens coniugium. Ita Hurtad. d. 22. diffic. 10. Basil. l. 7. c. 65. n. vñl. Palauus d. 4. pun. 14. q. 5. n. 1. Leand. tr. 9. d. 1. q. 31.

521. par. omni. Certe si hermaphroditus iuxta illud sexum, qui imbecillior est, nubat, & ita sit iuxta eum sexum imbecillis, ut eius sexus naturalis vñlus esse non possit: planum est, iure naturali irritum esse matrimonium. Et de huiusmodi sexus inferioritate existimo primæ sententie Doctores suis locutus: perinde enim sic esset, ac si duo sexus eiusdem colligarentur. Quod si secus sit, possitque cum alio sexu valentiori esse imbecillioris naturalis vñlus ad perfectam co-

pulam, existimo, validum esse matrimonium, quandoquidem iure naturali potens est, & iure Canonico inhabilis esse non assertur.

DUBIVM CXXIII.

An etas quatuordecim annorum in viro, decem vero in feminâ necessario debet esse completa, ad inveniendum coniugium?

522. par. omni. Suppono ex sent. 1. etatem requisitam ad matrimonium esse pubertatem, nempe qua: Nonnulla tuordecim annorum in viro, duodecim in feminâ. Quia in ea etate, & non ante, tam viu, quam feminæ habiles præsumuntur non solum ad coitum, sed etiam ad copulam. Quæ si in vero, num etas hæc in utroque contrahente debet necessario completa esse ad matrimonij validitatem.

523. Non debet necessario esse completa. Quia licet dies aliquot defint ad eius complementum, moraliter completa etas iudicatur. Sic Non debet necessario esse completa. Hostiensis ad c. Puberes, num. 5. de sponsat. impub. Verac. 1. p. pec. a. 16. afferentes sufficiere etatem quamvis tres dies deficiant. Martin. de Leds. in 4. q. 50. a. 1. Quamvis (ait) decem dies desiderantur. Rebel. l. 3. de matr. q. 6. g. 1. n. 13. Quamvis (inquit) contrahentes ab illa etate per vnum aut alterum mensem, qui vulgariter finis anni dicitur, distarent.

524. Debet completa esse necessario illa etas. Quia sic iure præscribitur c. Debet necessario esse completa. *Attexations*, & c. Ex literis. Ergo locus non est paucorum dierum non effe supplemento. Ita Sanch. l. 7. d. 104. n. 3. plures cit. Secundam sententiam eligo. Palauus d. 4. pun. 4. q. 4. n. 1. Diana p. 3. tr. 4. resol. 277. & pari. 5. r. 5. resol. 16. Luis. de Torres sum. p. 2. c. 12. dub. 4. Basil. l. 7. c. 65. n. 1. Hurtad. d. 22. diffic. 1. & alij

525. Mihi quidem duplicit prima sententia. Quia si vera esset, corrueret doctrina plurimorum Doctorum, quos citat Sanch. citatus n. 2. tandem quid speciale afferentium fauore matrimonij valere, quamvis ultima die completa non sit, sed incepta. Certe hanc etatem tam in viro, quam in feminâ completam esse debere, clare colligo ex cap. *Contineatur de desponsat.* Vbi ad valorem matrimonij pueræ non duodenis ponderantur, eam proximam duodecim annis fuisse, ac à viro cognitam. At si non perteret duodecimus annus complectus, non esset opus ponderare utrumque. Et cap. fin. *etem.* proponitur casus de puerâ, quæ circa duodecimum annum, nupserat: & ramen deciditur, coniugium minime voluisse, nisi malitia suppleuerit etatem. Vbi *Glos. v. Circiter* ait, ad modicum tempus referri eam dictio nem. Sentit ergo texus, non valere matrimonium feminæ, cui modicum tempus ad

526. duodecimum annum complectum deficit, nisi malitia etatem suppleat. De quo dub. 12. 5. *

DUBIVM

D V B I V M CXXIV.

An sufficiat ad matrimonij valorem, ultimam diem anni decimquartu: in viro, & duodecim in fœmina inceptam esse?

^{§ 26}
Non sufficit.

Non sufficit. Quia c. *Attestationes de defonsat, impub. dicuntur*: Antequam ad annum decimum quartum peruenisset. Et c. *Ex literis, eodem iiii. Donec compleat puer annum decimum quartum: idemque de fœmina cap. 7. & alibi alterut. At quoque sit compleatus annus decimus quartus in viro, & annus duodecimus in fœmina prefata aetas non est mathematice completa nempe in indiuisibili confitens: Ergo non sufficit ad matrimonij validatem, ultimum diem esse inceptum. Sic Basil. l. 7. c. 65. n. 1. Hurtad. d. 22. diff. 12.*

^{§ 27}
sufficit quidem.

*Sufficit ultimam aetatem prescripta diem esse inceptum. Quia vere pro completa in certis contractibus dies ultima incepta reputatur a lege. Ita Sanchez lib. 7. dub. 104. n. 2. citans Ioh. Andr. Anton. Cardin. Abbatem, Nevo, & Brunel Rosel. v. *Matrimonium*. l. n. 5. Sylvest. v. *Matrimonium*. 5. q. 5. Tabie. v. *Matrimonium*. 2. q. 6. n. 7. Et probabile esse defendant Diana, Narbo, & Villalob. quos sequitur Leand. tr. 9. d. 11. q. 35.*

^{§ 28}
Hoc insiki probabilitus.

Probabilis hoc esse reor. Quia ita testamenti in favorem decernitur leg. Ima aetate. fide restam. At matrimonij favor non est minor.

D V B I V M CXXV.

An ut malitia suppleat aetatem a lege prescriptam in puer, sufficit ut quacumque in aetate habilis ad copulam reperiatur?

^{§ 29}
Quid certum primitur.

Certum est, defectum aetatis quando malitia supplet, matrimonium non dirimere. c. *Continebatur. cap. De illis, c. fin. de defons. impub.* Ut autem malitia aetatem supplet, in puer requiritur non solum discretio seu rationis vius ad consensum exhibendum: sed etiam perfecta potentia coeundi, ut ex Canonib. citatis constat. Quæsicerim vero, an in puer, cuiusvis tenera sit aetatis sufficiat ad copulam habilitatis, ut dicatur vere malitiam aetatem suppleret, & valide possit matrimonium inire; licet illa discretio non plene adsit?

^{§ 30}
Sufficit posse generare.

*Sufficit quidam. Quia c. *De illis. de defons. impub.* dum dicitur malitia supplet aetatem, explicatur hoc, quando possunt pueri copula carnali coniungi. Et clarius colligitur ex c. *Puberes*, eodem titul. Vbi cum textus retulisset, quodam ex annis pubertatem computare, haec subdit: *Cerum autem est, cum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, & generare iam possit.* Sic Glos. ad cap. verb. *Copula, & c. fin. verb. Prudentia*. Hostiens. ad c. *Puberes*. num. ultim. Anton. ibi. num. 3. Cardin. n. vnic. *Præpos.* num. 2. Henric. num. 4. Anch. num. Perez l. 5. ordinamen. titul. 1. l. 1. Quand. in 4.*

dis. 34. dub. vnic. num. 1. corollar. ex 5. proposit.

*Non sufficit. Quia c. *fin. de defons. impub.* malitia ^{§ 31} haec aetatem præveniens nuncupatur prudens. Et c. *Continebatur. eodem tit. textus ponderat copulam cum erate pubertati proxima, ut impuberis valeat matrimonium. At minime ponderaret eam aetate sola copula sufficiens penderatur autem iuxta communem sensum, eo quod discretio ad matrimonium necessaria præsumatur ex aetate pubertati proxima. Ita D. Thom. in 4. dis. 36. q. vnic. a. 5. corp. Angel. v. *Matrimonium*. 3. *impedimenta*. 6. num. 8. Sylvest. v. *Matrimonium*. 1. quæf. 2. Tabie. v. *Matrimonium*. 1. qu. 6. num. 7. Sotus in 4. dis. 35. qu. vnic. a. 5. Cour. 4. *decret. part. 2. c. 5. num. 3.* Henricus libr. 11. c. 3. a. 10. Barth. *Ledes. de matr. dub.* 5. 1. Sanch. l. 7. d. 10. 4. n. 1.**

Certe longe probabilius existimo, nomine ^{§ 32} malitia iupplentis aetatem ad matrimonium necessariam, comprehendendi potentiam ad copulam, ac prudentiam & discretionem ad intelligendam coniugalis viam contentus. Nam cum sit res grauissima, & perpetua, exigit maiorem discretionem ea, qua in tenera aetate reperitur. Quare non sufficit ad matrimonij impuberis vatorem sola generandi potentia aetatem præveniens, nisi etiam discretio adsit.

D V B I V M CXXVI.

An puer minor septenno capax generandi, ac usurrationis fruens capax sit coniugij ineundi?

Esto aliquando natura ex miraculo datur puer qui minor septenno & aptus ad generandum, & capax rationis perfectæ inueniatur quæsierit, num is capax sit ineundi coniugium? Capax quidem est. Quia textus dub. proximo allegati, solummodo petunt, aptum esse puerum ad copulam, & rationis viam habere. Sic Hostenl. ad c. *Puberes*. num. ultim. Cardin. ibi. num. vnic. *Præposit. num. 2.* Henric. num. 4. Perez lib. 5. *Ordinat. tit. 1. l. 1.*

*Minime est capax quocumque tempore malitia aetatem supplet, sed solummodo tempore ^{§ 33} eidem pubertati proximo. Quia id expedit, se colligit ex c. *Continebatur*, & ex c. *De illis*. Et habetur expedit. l. 6. par. 4. ibi: *Mas para oíamiento fácer, han menester, que el varon sea de edad de eator, e años: è la mujer de doce:: Fueras ende si fuesen tan cerados a esa edad, que fuesen y a guisadas, para poderse ayuntar carnamente ca la abiduria è el poder que han para eífe fácer, cum le la mengua de la edad.* Ita D. Thom. in 4. dis. 36. q. vnic. a. 5. Abbas c. *Continebatur*. n. 6. de *defons. impub.* *Præposit. ibi. num. 4.* Rosel. v. *Matrimonium*. 1. num. 7. Angl. Sylvest. Cour. quos citat, & sequitur Sanch. l. 7. d. 10. 4. num. 2. Basil. & alii quos memorat ac sequitur Leand. tr. 9. d. 21. q. 8.*

Improbabar primam sententiam. Nec enim puer septen annorum capax ineundi matrimonij est. Nam cum consensus sit necessarius, matrimonium non esset, nisi in eo infantis ad esset quoque maxima discretio. Potest aliquando

do natura nimium evigilans eū fortè aperum ad generandum reddere: sed crediderim vix posse sufficiētē ei dicitōrem valeat in tam tenera indēcētē. Nec approbo, quod Ioan. Andreas, & Anchāranus cītari à Sancio *ibid.* nn. 20, dicitant. Nam ille aſterit, eſe matrimoniū, modo puer habens generandi potentiam sit maior septēnior: hic autem modo sit septēnīs. Nam in tam tenera etatē nequit reperiri discretio ſufficiētē ad perpetuum conſensū coniugalī ſvinculum.

DUBIVM CXXVII.

An ut tempus affigetur pubertati proximum, in quo ſupplente malitia etatē poſſe matrimonium inīti: deſideretur Iudicis arbitriū?

³³⁵ **N**on deſideratur. Quia ipſa, id p̄ſcri-
bunt experimenta. Vnde quibusdam pla-
cerit, illud eſe pubertati proximum tempus, quod
à pubertate per triduum diſtat: Sic Holtiens. ad
e. *Contineatur, de desp. impub.* Alij credunt,
illud tempus proximum pubertate dici, quod
dilatans ab ea per ſex mēſes, plus minus obi-
citur. Sic Henrīq. l. 11 c. 1 i. n. ii. Alij placet, in-
tegrum à pubertate diſtantum annum dici
proximum eſe pubertati. Vnde puellam puber-
tati proximam definiunt, quæ annum agit in-
decimū: puerū vero, qui decimū tercium
annū gerit. Sic Hurtad. d. 2 i. diff. vlt. Palaus
d. 4 pun. 14 §. 4. nn. 3. Alij affiſſant, masculū
eſe in tempore pubertati proximo, quoad ma-
trimoniū contrahendum, quando decem an-
nos cum diſmio expleuit: & puellam, quando
nonē & diſmū exceilit. Sic Barthol. Angel.
Rofel. Syluest. & alij, quos citatas ſequitū Di-
daci. Narbo. anno 1091. n. i. & 14. Qui quidem
omnes huius ſententia. Doctores eis funda-
mento nituntur, quod in aſſignatis temporibus
etatis, eſe ad coniugium capaces, & experien-
tia oſtendit, & ratio dicitat.

³³⁶ **D**eſideratur quidem Iudicis arbitriū, vt di-
gnocatur quale tempus ſit pubertati proximū
in impuberibus. Quia cum id iure p̄ſcriptum ſit, merito Iudicis prudentiæ comit-
titur. Qui non tam ex annorum numero, nec
ex ſingularium eſuſum experimento, quam
ex pueri ac puellæ diſcretione, qualitate Regioni-
nis, in qua nati ſunt temperie, ac alijs cir-
cumſtantia, adjudicare debet, quandonam hi
ſint proximi pubertati. Ita Gothfred. ſum. tit. de
desp. impub. num. 5. Anton. Francus. P̄epof.
Faber. Salycetus. Decius. Vigilins. Coraſius, quos
refert, ac ſequitur Menochi. de arbitrar. libr. 2.
centur. 1. cau. 57. num. 41. D. Antonin. 3. parti-
titul. 1. cau. 19. Tabie. Sotus. Gutier. Plaza.
Duenas. Gregor. Lopez. Couar. quos citat, &
ſequitur Sanch. l. 7. d. 104. n. 40. Basili. l. 7. cap. 65.
num. 5.

³³⁷ **H**os ſequor, monens, Iudicem ad hoc arbit-
randū Regionis qualitatē perpendere de-
bere. Quædam enim Regiones calidiores
pueri, quam aliæ procreant. Inſpiciat ſimil
diſpoſitionem corporis, valetudinem, &c. Quod
ſi decernere vlt. proximum eſe pubertati pue-
ri, qui decimū annum cum diſmio non
Eſcō. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. P. II.

excessit: aut ſeſminam minorem nono cum di-
midio: id non gerat niſi cauillime, & raro,
maximisque conieeturis peruelsus, eo quod
præſumptio ex modica etatē, natura deductā
valde repugnet. At poſt eam etatē non ita
virgentes conieeturū deſiderantur: ſed ſufficiet
aliquot mediocria ſigna perpendere. Si vero ſe-
melle tantum ad pubertatem deſit, audacius, ac
leuioribus argumentis eſt iudicandus puer pu-
bertati proximus.

DUBIVM CXXVIII.

An valeat matrimonium, quando quis in legitima
pubertatis etate conſensus adhuc potens
non eſt ad copulam coniugalem
gerendam?

Non procedit impotentiam eſte perpetuam ³³⁸
Tunc enim certum eſt, irritum eſte matrimonium. <sup>ſtatū quo-
ſtū expō-
no.</sup>
Difficultas eſt, cum non conſtat, eam
impotentiam eſte perpetuam, ex frigiditate que
conſurgere: ſed dubitatur, an ſit temporalis, ac
ex debili etate proueniat. Igitur inquirō, num
validum ſit matrimonium, quando puēs po-
tentia non eſt ad copulam coniugalem geren-
dam?

Non eſt validum matrimonium. Quia cap. ³³⁹
Pul. eſt, de desp. impub. dicitur, puēs eſt, <sup>Non eſt val-
dum.</sup> qui generare poſſunt. Et cap. ³⁴⁰ De illis, eodem tit. <sup>ſtatū matrī-
monium.</sup>
decernit impuberes potentes generare, valde
matrimonium inire: Ego à contrario ſenſu, qui
generare nequit, quamvis etate ſit puēs, dice-
tur impubes ad matrimonium, atque ad illud
ineptus. Sic Glos. 30. q. 2 in ſum. v. ſp. alia. Et
e. *Contineatur, v. Proxime, & desp. impub.* Et
e. *Puberes, v. Tardissime, & ibi Abbas, n. 4. dicens*
forte hanc veriorem. Veracr. p. 1. ſpec. a. 39 con-
cl. 2.

Validum eſt. Quia e. *De illis, de desp. impub.* ³⁴⁰
ſolum ponderat ad valorem matrimonij po-
tentiam coēcūdi cum minori etate ut ſic illo-
rum etas poſſit ad matrimonium ſuppleri, non
vero id requirit in puberibus: Ergo vbi adest
etas idonea, non debet attendi potentia. Ita
Sanch. l. 7. d. 104. n. 15. Syluest. v. *Matrimonium,*
5. 9. 7. Tabie. v. *Matrimonium,* 2. 9. 6. n. 7. Nauar.
1. 4. confiſ. tit. de ſponſal. corſ. 39. num. 14. Couar. 4.
Decretal. p. 2. c. 5. n. 1. Ledel. 2. p. 4. queſ. 60. art. 1.
Heriq. l. 11. c. 1. 3. 4. 10. lit. E. Petr. de Ledel. queſ.
58. art. 5. Palaus dub. 4. pun. 14. §. 4. nn.
mer. 5.

Hoc exiſtimo, probabilius eſte, nec ob-
ſtare argumentum à contrario ſenſu, quod ³⁴¹
deducit ex cap. *De illis* prima ſententia. ^{ſententiam}
ſeſtū dicitur pro-
babiliorem
Non enim eadem eſt ratio: nam quando
potentia in pueri etatē prævenit, opus eſt il-
li conſulere confeſſo matrimonio, ut pericu-
lum incontinentia caueat. At quando adest ſola
etas, ea ad matrimonij valorem eſt ſatis. Nec
curant Canonēs ad decretum variandum de
raro pueri caſi, cui in ea etate nondum
adest potentia: ſed ſolum attendunt, ut in ea
etate matrimonium firmum ſit, communia-
ter tunc aduenire potentiam. Ea enim
legis natura eſt, ut ſola communiter acci-
dentiā ſpectet. *l. Nam ad ea, ff. de legib.* Idem
dixerim
Z

dixerim, quando fœmina, completo anno duodecimo, ex diminuta corporis dispositione non dum potest virilem pati congressum ob eandem ac de viro rationem.

DVBIVM CXXIX.

An quando puer decimoquarto anno completo aut fœmina duodecimo adhuc impotentes ad copulam inueniuntur, expeditum si triennium integrum, ad experientiam, num ea impotentia perpetua sit, & matrimonium irritum?

342 *Expectandum est integrum triennium, in quo vident copulæ, & si, eo transacto, consummari non potuerint, celebitur impotentia perpetua, & matrimonium tanquam irritum dissoluetur. Quia c. Law. abilem, defrigid. & malef. id triennium experientia generaliter prescribitur. Sic Anton. c. Puberes. m. 5. de depon. impub. Couartu. 4. Decretal. p. 2. c. 5. n. 2. Alij sub distinctione affirmant, puer contra henti anno decimoquarto prescribi biennum: & si contraxit anno decimoquarto, unicum annum experientia: & fœminæ anno duodecimo nubenti, quæ ex diminuta corporis dispositione non potest viri pati congressum, prescribi tempus usque ad decimum quartum annum. Sic Henr. l. 12. c. 7. n. 1.*

343 *Non expectandum triennium experimenti non est, sed tempus solummodo, quod usque ad plenam pubertatem desideratur. Quæ quidem fœminæ decimoquarto aetatis anno contingit, ut colligit ex l. Mela. ff. de aliment. & cibar. lega. Viris autem anno aetatis decimoctauo. l. Arrogato. ff. de adopt. & 6. Minorem. in st. eodem titulo. Quia cap. Laudabilem, & frigid. & malef. procedit, quodam coniectari potest ex frigiditate aut alio impedimento impotentiam consurgere: tunc enim iure optimo ex habitatione triennij præsumpti Ecclesie id impedimentum esse perpetuum. At quando potest fœminæ ex aetatis imbecillitate impotentiam prouenire: & equitas suadet, eam aetatem expectandam esse, in qua perfectum robur assolet natura comparare: tunc cessabit præsumptio debilitatis ex tenera aetate prouenientis: & poterit iure præsumi frigiditas, aut aliud impedimentum perpetuum. Ita Sanch. l. 7. d. 104. num. 17. Hostien. c. Laudabilem, paulo post princip. Ioan. Andr. ibi. num. 2. Anchar. n. 4. Idem Hostien. c. Puberes. m. 5. & ibi Ioan. Andr. n. 8. Abbas. n. 4. Cardin. n. 1. Alex. de Neuo. n. 9. Anchar. num. 6. præpos. ad finem. Henr. n. 8. Brunel. de sponsal. concl. 1. 8. declarat. 3. n. 8. Rofel. v. Matrimonium. 2. n. 8. Angel. v. Matrimonium. 3. impedimen. 16. numer. 6. Sylvest. verb. Matrimonium. 5. quæf. 7. Table. verb. Matrimonium. 1. quæf. 6. numer. 7. & alij.*

344 *Opine cum his opinor adiiciens ex præfatis, non posse perfis separatione matrimonij ratione impotentie viri, nisi vir sit maior decem & octo annis. Quia usque tunc nondum est plenam adeptus pubertatem: & potest præsumi, non esse impotentiam veram, sed eam ex aetatis debilitate prouenire. Quod intelligo, nisi*

aperte appareat impotentia ad oculum ut si habeat puer via sua amputata, vel careat utroque testiculo: tunc enim nulla temporis mora opus erit, cum evidens sit impotentia. Et ob eandem rationem quando dissolutio matrimonij petitur ob pueræ arctitudinem, nec constat ad oculum eam talem, ut non ex aetate imbecilli confurgat, non potest peti, donec puella decimum quartum expletum annum, in quo ei puberatam perfectam contingere expressi. Quia usque tunc ex imbecilli aetate prouenire presulum possit.

DVBIVM CXXX.

An quando signa impotentia non sunt omnino certa, sed evidenter vero similiiter, desideretur iuramentum?

345 *Constat expectandum esse triennium, ut experimentum capiatur, num sit perpetua impotentia coniugum, quando res est dubia. Quod quidem triennium incipere, ac computari debet ab eo instanti, quo coniux fuit plenam adeptus puberatam: id est, a decimoctauo anno perfecto in masculo, & a decimoquarto in fœmina. Ceterum triplia esse impotentia signa præmitto. Quodam necessario & evidenter concludentia impotentiam. Alia verosimiliter evidenter. Alia dubia, ac præsumptive probantia. De primis evidenter signis, certum est, nullam temporis moram exigere ad coniugij dissolutionem. Quia constante impotentia, ac subinde matrimonij nullitate, contra ius naturæ est, copulam permittere. Circa secunda specie signa quæblerim, num, si verosimiliter evidenter sint, desideretur ad impotentiam dignoscendam iuramentum coniugum asserendum se non posse coire, & septima manus propinquorum iurantium, se credere, eos verum facteri?*

Desideratur quidem non triennij experimentum: nam cum impedimentum fere evidenter constet, non est opus triennium experientiae, quod in casu dubijs solum conceditur: sed desideratur iuramentum præstatum. Quia cum non omnino evidenter constet amplior probatio petitor, quam ubi prorsus evidens est: ideo petitur iuramentum coniugij, & septima manus. Sic Anton. cap. Laudabilem. numer. 1. 4. de frigid. & malef. Alex. de Neuo. ibi. num. 17. & alij quos refert, & sequitur Sanch. libr. 7. dub. 107. numer. 4. Basil. libr. 7. cap. 66. numer. 2.

346 *Minime desideratur coniugum, ac septima manus iuramentum. Quia huiusmodi iuramenta nullo iure requiruntur: non positivo, nam isto solummodo requiruntur quando casus est dubius: non naturali iure, nam cum in casu præfato perpetuatis impotentia sit moraliter, & humano modo certa, frustra requiruntur maior probatio. Ita Hurtad. dif. 22. difficult. 21. Palau. dub. 4. pun. 14. Paragraph. 9. numer. 5.*

Probabi

Sect. II. Dubia De Impedimentis. 267

548 Probabiliorum quidem priam sententiam
nimam esse existim. Quia triplici premisae signorum
partem, quid sit impotentiae triplex differentia probationum est
p. 1. m. adhibenda. Certitudo impotentiae nullam re-
m. ex. 1. quirit probationem, quia ipsa sibi evidens est
probato. Dubietas exigit triennij experimen-
tum. Ignum verisimilis evidentia impotentiae, si
non triennale experientium saltem aliquam probationem requiret, ut non omnino cum evidentibus penitus signis aequi-
pareat. Porro ad huiusmodi probationem reor iuramentum coniugum, & septimam propinquorum manum apprimi conferre. Ne autem huius vocabuli *Septima manus* vocem forte peregrinam existim: iuramentum septime manus propinquorum sic accipendum est. Ut si verique coniux fateatur impedimentum, cuiuslibet coniugis septem consanguinei iurant, vel eis deficientibus, septem vicini cuiuslibet, & ita debent esse quatuordecim. Eliguntur autem propinquui, eis deficientibus vicini. Quia verisimile est, fore, ut ipsi melius norint res coniugum. Perunit autem tot manus cruci. Iudicis aptandae ad iuramentum, ob matrimonij fauorem, & ne facile in eius dissolutione erre-
tur.

D V B I V M CXXXI.

An requiritur triennij experientium, quando, existentibus de impotentia solum signis dubiis, verique coniux illam ingenue proficitur?

549 ^{Requiritur triennij experientia, sed non in aliis.} Non requiritur triennium experientia, sed
tempus quoddam arbitrii sufficit, ut viens mensis, aut trium, aut anni, & iuramen-
tum utriusque coniugis, ac septima manus propinquorum, ut matrimonium dissolvatur. Quia c. 1. de frigid. in hoc euenu non exigitur triennium, sed post dimidium habitationis annum separatio conceditur. Et cap. *Laudabilem*, de frigid. & malef. id confit. Nam in priori par-
teloquens, quando solus alter coniux fatetur impotentiam, postulat triennij experientiam in posteriori loquens, eius triennij nullam gerit. mentionem. Nec clausula triennium continens in principio posita limitans priorem casum, ad posteriorem debet extendi. Vbi enim sit diuissio per paragraphum vel versiculu, clausula posita in uno paragraphe, vel versiculo, ad alium paragraphe, vel versiculum non referatur, iuxta doctrinam *Glossae cap. Vni o. v. sic scilicet, de pos. st. prelat. in 6. Sic Angel. v. Matrimonium. 3. impediment. 16. num. 10. Supple. Pisanæ verb. Di- uorium. n. 2. R. o. ibi. num. 1. Sylvest. q. 1. 18. num. 2. Et multi ex Iurisperitis. Fauerit Henr. 1. 12. cap. 7. num. 1. Temperant sententiam hanc, quando adest plena pubertas in coniugibus, nempe si vir octodecim annos expleruerit. Si enim non plene sint puberes, semper plena pubertas ex-
pectanda est, eaque adepta, tempus erit arbitri-
rium, nec necessum erit expectare trien-
nium.*

550 ^{Requiritur triennium.} Requiritur experientia triennium conce-
sum cap. *Laudabilem*, de frigid. & malef. Escob. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. PII.

quamvis verique coniux impotensiam fateatur, vbi ea non est certa. Quia eo cap. *Laudabilem* exigitur hoc experimenti triennium, quando de viri frigiditate non constat. At ex eo quod coniux verique impotentiam fateatur, non vere constat de frigiditate; saepe enim dubitatur, an sit naturalis, & perpetua: an accidentalis & temporanea: Ergo expectari debet triennum, ut ex temporiis cursu veritas appareat. Nec iuramentum propinquorum illum supplet defectum, eo quod illi de sola credulitate illud emitunt. Ita D. Thom. in 4. dist. 34. in expof. litter. Palud. ibi, ques. 2. art. 3. concl. 3. numer. 18. D. Antonin. 3. part. i. i. 1. cap. 12. §. 3. Ledef. & alijs quos referunt, ac sequitur Sanchez lib. 7. dub. 108. num. 5. Basili. lib. 7. cap. 66. num. 4. alterens, esse com-
munem Theologorum, ac Iurisperitorum sententiam. Hurtad. dub. 2. 1. dist. 1. numer. 40. Palau. dub. 4. pun. 14. §. 9. num. 6.

551 Profecto in tanti ponderis negotio potius ^{Eiusdem sum} inclinor, ut probaciones exuberent, quam ut in ^{mentis} aliquo deficiat. Id est potius amplectior desiderari, ut impotencia illa triennij experimento comprobetur.

D V B I V M CXXXII.

An casu, quo uxor, matrocis insipientibus, virgo iudicetur: necessarium sit septima manus propinquorum iuramentum, etiam ex anno triennio?

552 ^{Necessarium non est.} Vando vxor per aspectum virgo reperi-
tur non est necessarium septimæ manus propinquorum iuramentum, sed verum est iudicium per iuramentum coniugum, ac matronarum. Quia premisso aspectu & fatente utroque coniuge impotentiam, plena videtur esse probatio ad matrimonij dissolutionem. Sic *Glosa c. Requisisti. v. Septima manus. 3. ques. 1.* Fulcius Pacian. de probatio. lib. 3. cap. 2. num. 29. Sotus in 4. dist. 34. q. vni. a. 2. Ledef. 2 p. 4. qu. 6. 2. art. 1.

Necessarium est, ut septima manus propinquorum, vel vicinorum bona famæ si propinquus desint, iuret. Quia texus c. *Laudabilem de frigid. & malef.* id petit. Et totus ille textus loquitur etiam tracto experientia triennio. Quod iuramentum iure peritur, eo quod possit esse collusio inter coniuges: & ut cautione diligentia adhibita fiat coniugij dissolutione: quia res maximæ est momenti. At hac collusio aequè habere locum potest, quando transactum est triennium, & matronarum aspectatio adhibita. Ita Sanch. lib. 7. d. 108. num. 7. Basili. lib. 7. c. 66. num. 5. D. Thom. in 4. dist. 34. in expof. litter. Scotus ibi: ques. vni. Palud. Gabri. D. Antonin. Turrecr. Gregor. Lopez, & alij apud Sancium. Palau. d. 4. pun. 14. §. 9. n. 1.

553 ^{Est necessarium.} Probabilius longe existimo septimæ manus ^{Eius parte} desiderari iuramentum etiam post triennij ex-
perimentum, ac matronarum aspectationem, prout ^{longe} probabilior, quando non est evidens impotentia. Nam saepe oculi ac manus obstetricum falluntur, eo vel maxime quod foemina multis vataur frandibus quibus

quibus virginis apparet præterea possent coniuges collusione uti, & revera non dedisse operam coniugali copula & licet matronæ per aspectum testificari possint, mulierem esse virginem, at nequeunt affirmare bona fide datam esse operam copula.

DVBIVM CXXXIV.

An pro forma iuramenti septima manus, requiratur nec ssario libri Euangeliorum tactus?

DVBIVM CXXXIII.

An viro quoque coniuge fatente impedimentum & triennio experimentum lapsu necessarium sit adhuc uxorem à matronis inspecti?

555
Necssarium est.

Necssarium est. Quia c. fin de frigid refert, ac ponderat Pontifex, mulierem fatentem vna cum viro impotentiam, ac lapsis octo cohabitationis annis, fuisse inspectam. Ergo matronarum est necessaria. Et quia collusio potest esse inter coniuges etiam post triennij ex actionem. Vnde necessaria erit matronarum inspectio, ne in re tanti ponderis fraus adsit. Sic fateri tenentur D. Tho. in 4. dis. 34. in exposito. Scot. q. vii. Palud. q. 2. a. 1. n. 18. Suppl. Gabr. q. viii. a. 1. propof. 2. & alij afferentes, etiam post triennij experimentum, matronarum affectionem ac iuramentum coniugum, adhuc septima manus iuramentum desiderari: quia res magni ponderis est, & potest fortasse collusio immisceri. Ergo vbi non intercedit matronarum inspectio res maior erit periculo collusio obnoxia.

556
Minime est
necessarium.

Minime necessarium est. Quia c. Laudabilem, in ultimo casu vbi est de hoc sermo, id non petitur. Deinde ne viduis denegetur hoc remedium, ut potè quæ per aspectum probare nequeunt, matrimonium haud esse consummatum. Ita Alex. de Neuo ad c. Laudabilem, n. 17. casu 5. Constanus de sponfali titul. de iis, qui in ppias contrahere possunt, n. 66. Sanch. l. 7. dub. 108. n. 6. alliciens ad hanc mentem Abbatem, Cardinalem, Prepositum, ac Brunellum.

557
Hoc mibis fe-
re certum.

Post triennij experimentum ac utique coniuge profitebro impotentiam sanum consilium erit coniuges in spectioni dari: at id necessarium non esse puto. Nec obstat credidit textu ex c. finali allegatur: quia id ad abundantiorum cautelam est effectum, teste Abbatte n. 10. Cardin. numer. 3. Preposit. 3. in glossa. Et quamvis hi Auctores in maleficio, de quo ibi est sermo, loquantur: at fortior ratio in impedimento frigiditatis naturalis aut arctitudinis militat. Tum quia difficultus dignoscitur impotentia ex maleficio consurgens. Tum etiam quia in maleficio textus in eodem cap. fin. posuit hanc inspectionem: atque ita virginis erat dubitandi ratio, quam in impedimento naturali, in quo nullus textus eius meminit inspectionis, quando veerque fateretur impotentiam triennio transacto.

Non sufficit qualiscumque verborum forma hoc iuramentum præstatis sed necessaria. Requiratur Sacrorum Euangeliorum librum tangere. Quia c. Laudabilem, de frigid. & malef. dicitur: si autem quod nunquam se cognoverint anno faturus septima manus propinquorum, vel vicinorum honestam, si propinqui defuerint: tamen Sacrorum Euangeliorum, utique iurare, id est, quod nunquam per carnis copulam vna caro esset sint. At quando iuramenti forma requiratur tactus Euangeliorum, nec iuri satisfit nec valet a clavis quoad iurius esse clavis, præstato iuramento abque tactu: Ergo est necessarium. Sic Abbas ibi. n. 3. Alexand. de Neuo. n. 4. Anton. n. 7.

Id non requiritur necessario. Quia consuetudine præscriptum est, id iuramentum super Non r. quod Crucis præstari: quamvis Euangelij tactus iure in nullum petatur. Ita Couarrub. cap. Quamvis pacium in. 1. part. §. 1. numer. 1. Sanchez lib. 7. dub. 108. numer. 14.

Certè quamvis prima sententia vera sit a tento iuris præfati rigore: ex consuetudine vim legis habente id minime necessarium esse præscribitur. Monuerim ad hæc, diuersimode præstari debere id iuramentum ab ipsis conjugibus, & à propinquis. Nam coniuges iuramentum de certa scientia debent emittere, nempe vir iurare debet, se bona fide, & absque dolo studiosam operam copulæ dedisse: nec potuisse consummari. Mulier autem, per eam non stetit, nec se fraude aliqua esse vix. At sanguinei de sola credulitate, iurare debent nimis sibi esse verosimile, coniuges verum dictere. Ratio autem diuersitatis est, quia ipsis coniugibus constare potest, se consummari non valuisse, securus consanguineis.

DVBIVM CXXXV.

An triennium experimenti computandum sit à tempore, quo capitum est à coniugibus copule in eundem vacare?

In impedimento frigiditatis, aut maleficii trienniū computatur a die intetate copule. De Conjugantib. frigiditate pater aperit ex cap. Laudabilem, de q. frigid. vbi Pontifex respondens questioni sibi præposita circa tempus indulgendum ad experientiam copulam naturaliter frigidis, expresse decidit, à tempore celebrati coniugij (Supple & copula intentate ut probat Sanch. lib. 7. dub. 10. m. 1.) triennium numerandum. At si à tempore per Iudicem destinato computaretur, falsa esset decisio: nam priusquam quæstio de impotentia coram Iudice agitur, ut tempus per ipsum designetur tempus aliquod est transactum, & sive longum. De maleficio autem probatur ex cap. fin. de frigid. ibi: si

Se^{ctio} II. Dubia, De Impedimentis. 269

si confiterit vobis, prefatum virum, & uxorem cohabitasse intra predictos annos per continuum. Iuncte principio illius textus. Mulier proposuit, quo^{rum} per multos annos fuerunt simul, & diu cohabitaverint. Ex his enim apparet, ante praeceptum Iudicis, & lite nondum mota hos coniuges octo annos cohabitasse: & tamen decidit Pontifex; dirimentum matrimonium si intra eos octo annos triennio continuo habitaerint. Non ergo desideratur triennium illud per Indicem assignati. Ita Sanch. citat. n. 4, & 5. citans Glos. Innocent. Abbat. Cardin. Rosel. Sylvest. Matien. & alios. Henriquez lib. 12. cap. 7. num. 2.

tinuum. Quia verba in decretis ciuili modo, ac possibili, ac iuxta subiecte materie indigentiam sunt capienda. I. si cui simplici, 9. ff. de seruitutibus. Et ideo aqua quotidiana appellatur, que duci assidue solet etiā si aliquā ducta non sit. I. i. paulo post princip. vi. duo autē ff. de aqua quotidiana. Et apius c. fin. de verbis significat. in 6. deciditur, dici aliquem commēalem, ac domesticum alicuius continuē licet aliquando pro illius negotiis gerendis absit. Vbi Glos. v. Pro tuis, idem ait esse pro propriis. Non enim id verbum continuē ita rigide accipiendum est, sed ciuili modo, ut subiecta materia postulat, & in hac re assolet contingere. Ita Sanch. l. 7. d. 111. n. 2. Basil. l. 7. c. 6. n. 12. Henr. l. 12. c. 7. n. 2. Hurtad. d. 2. diff. 11. n. 41. Palus d. 4. fund. 14. §. 9. n. 5. Sylvest. v. Diuortium. numer. 20. m. 2. 3. Rolel. n. 4. Supplēm. Pisanæ n. 5. & alii apud Sancium.

Non debet
necessario esse
continuum.

361
Non est com-
mendandum.

Triennium experimenti computandum non à die intentata copula, sed à die reclamationis, aut à tempore, quo per Iudicem assignatum est. Quia ab hac die præmititur peccatorum confessio & Eucharistia perceptio, ac maior diligentia incipit adhiberi, quæ in re tamen momenti minime sunt superflua. Ita Basil. lib. 7. cap. 66. numer. 12. Vbi hanc sententiam sepe tenuisse Rotam testatur ex Farinacio vol. 2. consil. decisi. 192. & 226. Et ex 1. Vol. decisi. 27. Riccius in praxi, decisi. Ludon. de S. Iuan. de matrimonio q. 6. a. 1. dub. 1. affirmit Paulum V. Pontificem approbatam. Sacra Rota declaratio nem iudicantis triennium esse à die reclamatiōis computandum, Leand. tr. 9. d. 21. q. 47.

Ego quidem iudico, continuo triennio coniuges cohabitare, vacando copula sine dierum intermissione esse moraliter impossibile. Quia sepe morbus illud tempus intersecat, & quia obstant itinera aliaque negotia, quibus virum vacare societas, ac gubernatio domestica cogit: Non exigit id tempus mathematicè continuum, sed satis est, ciuili modo, nempe ut toto triennio coniuges copulæ vacarint debitis horis, ac locis.

D V B I V M. CXXXVII.

An supplendum sit necessario triennij tem-
pus interpolatum;

563
Non est necessari^{um} supplendum, sed satis
est, vacare copulae, ac cohabitare maiori
parte anni cuiusvis illius triennij, ut per feme-
stre, & vnum diem. Quia brevi tempore inter-
polans cohabitare, ac residere dicitur ut expre-
sse habetur. I. si quis ita legauerit. ff. de cordis. &
demonstrat, & c. fin. de verb. signif. in 6. At tem-
pus minus semestri bieue dicitur respectu cu-
iuslibet anni. Quia iuxta Vniverstatum con-
stitutiones Scholastici dicuntur toto anno studiis
vacare, si semestri & vno die vacent. Sic Ho-
stiens. sum. Alberic. Asten. Ioan. de Friburgo.
Suppl. Pisanæ Sylvest. quos citat Sanch. l. 7. d.
111. n. 2. Henr. l. 12. c. 7. n. 2.

564
Dicitur esse
continuum, ut si tempore ali-
quo intermitatur, tempore præcedenti
non computato, iterum incipiat. Quia ita ex-
presse deciditur c. fin. de frigid. ibi: Per continuum
triennium insinuū habitaſſe. Et quia quamvis
non adeo expressis verbis textus loqueretur, sed
dubia, ea est regula generalis, ut dum tem-
pus legē aliqua vel canonē peritum debeat ne-
cessario esse continuum, ut multi Doctores pro-
fidentur, quos refert, ac sequitur Gutier. q. 9.
Canon. l. 1. c. 1. & 12. n. 2. 4. Quia ratione fere om-
nium verissima sententia habet, annum noui-
tatiū ita continuum esse debere, ut tempore ali-
quo intermisso, incipere necessario debeat,
priori non computato. Sic Cardin. c. fin. & licet
non ita clare Archidia. 33. q. i. in sum. n. 3. & ibi,
Bellamera n. 2.

Non desideratur tempus triennij ita esse con-
Eſcob. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. P. II.

565
Necessario
continuum
est, vacare copulae, ut triennium est.
à lege præscriptum cōpōleatur. Quia c. fin. de fri-
gid. ponderatur toto spatio octo annorum, quod
à contraē matrimonij transferat, coniuges
habitaſſe toto triennio. Ibi: Intra predictos octo
annos continuum triennium insinuū habitaſſe.
Vbi illa particula continuum cum non impor-
tet continuatatem triennij (ea enim non est ne-
cessaria, ut vidimus) (necessario dicendum est,
per illam importari perfectam triennij integritatem:
quasi sit sensus: si intra predictos octo
annos integro triennio habitarunt. Alias su-
perflua esset ea particula. Cum tamen in De-
cretis Pontificis nec vna Sylla superflua sit
existimanda. Ita Ioan. Andr. c. fin. n. 9. Archidiac.
33. question. 1. in summar. numer. 3. Bellame-

Z 3 12

270 Theologiæ Moralis. Lib. XXVII.

ra ibi. n. 2. Brunel. de sponsal. concl. 2. 8. declarar. 4. n. 15. Malcard. de probationib. concl. 889. n. 8. Iisque supponunt Abbas c. fin. in fine. Alex. de Neuo ibi. n. 8. Præpol. n. 4. Ro. el. v. Diuorium n. 4. & alij.

568
a. Boru. re-
soluio.

Ego quidem existimo sufficere majoris anni partis cohabitationem, sed necessarium esse, completi triennium, atque ita tempus suppleri interpolatum. Quod tamen non metaphysice intelligo, quasi quodcumque breve tempus interpolatum supplendum sit, sed quando prudentis arbitrio est notabile, ita ut moraliter loquendo, experientia trienni plena non censeatur. Quare sufficit cohabitare triennio sumpto morali modo, ut communiter coniuges cohabitare assolent. Certe durissimum esset, ac probatu difficile ita metaphysice accipere triennium, ut vel unica dies interpolata, supplenda esset. At si simul sex mensibus vir absuit, supplendi suntis vero interpolatè uno vel altero ab illo fuit die supplendi non sunt, etiam si eo triennio dies illi simul computari, eorumdem mensium summam conficerent.

D V B I V M C X X X V I I I .

An matronæ ad fæminarum in spe-
tationem electæ à Iudice, possint
reculari?

569
Matronarum
quaes itates re-
cen. eo.

Suppono matronarum qualitates necessariae, ut fidem de coniugio virginitate deponentes, fidem faciant ad matrimonij disputationem. Debent esse artis peritæ honestæ, ac bona famæ, non leues, aut viles: ne modico pretio subornata falso deponant. Nec nimia iuuentus ob experientiæ defectum, nec nimia senectus ob defectu vius, debet matronis inesse. Non debent necessario esse nobiles, quod nullo iure nobilitas in matronis petatur. Earum electio Iudicis est, non partium, quia potius Iudicium, quam testimoniū munus obeunt. Ut legitimè deponant de fæmina virginitate, non satis est, ut illius verenda oculis perspiciant, sed desideratur, ut sagaciter manibus accipiant documentum; sæpe enim non virgines sigillum effingunt. Non tenentur, cum omnimodo certitudine testificari, sed tantum veri, similiter iuxta estimationem, quam ex artis peritia assecuta sunt. Duæ matronæ sunt necessariae, & sufficiunt, ut de virginitate deponant. Quamvis maior fides soleat adhiberi paucis affirmantibus, quam plurimis negantibus, at in testimonio matronarum, nil distat inter affirmantem, aut negantem propositionem. Peritores in arte quamvis pauciores pluribus minus peritis debent prævalere. Quamvis regulariter ad fæminam perspicientiam eligenda sint matronæ honestatis gratia: at ubi agitur de qualitate altiorum peritiorum, ad iudicandum requirent, quam quæ in fæminis reperitur, ne probationum facultas pereat, aut matrimonium validum dissoluatur, vel irritum approbatur, inedi ci periti adhibendi sunt, qui fæminam inspiciant. Etsi regulariter, publicatis attestationibus, non possint alij testes admitti saltem super iisdem articulis cap. Fraternitatis,

de testib. & Clement. 2. eodem tit. Id tamen fallit in testibus ad virginitatem fæminæ inspicientem inducere, quales sunt matronæ vel medici; possunt enim post eam publicationem alij induci. His ergo suppositis ex iurium præscriptione, ac Doctorum sententia, quæherim, non matrone ad fæminam inspectionem à Iudice electæ possint reculari?

Reculari non possunt. Quia cum recusatio sit iurisdictionis declinatio, teste Speculatore Reculari nra
tit. de recusat. in princ. & matronæ iurisdictione p. 570. arbitrii, nulla ratio tuader, eas reculari posse. Et quia arbitrari recusari nequit, at hæ arbitrariæ quidem sunt. Sic Anton. ad c. Quintilianum, n. 19. de iure in. Gullelm. de ono, quem refert, ac sequitur Auenhano, de exequend. mandat. Reg. l. 1. c. 2. 3. n. 10.

Possunt omnino reculari. Quia hæ non sunt propriæ testes, sed carum depositio, & declara. Possunt recu. nra
tio magis est iudicium, quam testificatio vt docent. Barthol. tr. testimoni. n. 12. & Bald. l. 1. n. 4. ff. de feris. Vnde Garcia de expensi. c. 24. n. 18. ait, has obtinere vicem testium, quatenus deponunt, & vicem Iudicium, quatenus ex forma sententia Iudicis, cuius potestate ergantur iudicant. Sic Conar. lib. 2. variar. cap. 13. num. 5. come. 6. Malcard. de probation. lib. 1. c. 47. n. 120. Garcia de expensi. cap. 24. n. 25. Sanch. l. 7. q. 113. n. 7.

Cum his opinor, monens latam differentiam esse, quando matronæ eliguntur à Iudice, vt semper eligeret ait, quam si à partibus eligentur. Nam electa à Iudice possunt absolute reculari, nulla alia allegata causa, quam suspicionis: sicut Iudices fœulares ex hac sola causa recularunt. leg. Apertissimi. 14. cap. de iudicis. iunct. 1. Glos. lib. v. Recusare, communiter recepta. Quare satis est, & requiritur iuramentum partis recularis, quia iuret, matronas esse suspectas: sicut ad recusationem Iudicis fœularis id iuramentum requiritur, & est satis, vt docet eadem. Glos. imbi.

D V B I V M C X X X X I X .

An matrona electa à Iudice debeat iurare, suo vi testimonio fidem faciam?

Iurare non debent necessariò. Quia c. Pro- 573
posuit. lib. de probat. mentio sit de iuramento mulieris dicentes se non esse cognitam, nulla iurare nra
de matronarum iuramento facta mentione. Et bent. quia licet regulariter testes non adstricti iuramento nra
mihi fidei faciant c. Dux de testib. l. Iuris iurandi. C. de testib. At id fallit in artis peritorum testimonii, ut de oblectribus ad ventrem inspicendum adiungit, testatur Glos. l. Iuris iurandi. verb. Iuris iurandi. Sic Glos. citata.

Debet necessario iurare. Quia id manifeste colligitur ex c. Fraternitatis, de frigid. ibi. Distr. 1. iurare debet. necesse est. Et illis iniungens sub periculo animarum. Et Quæ tandem in fide suæ tibi affervere. Certe cum hæ res sit grauissima, non est rationi consonum, ut absque iuramento fides matronis adhibeatur. Ita Hostiens. ad c. Fraternitatis, m. 2. Ioan. Andras. 5. & 23. Abbas n. 12. Anchæ. num. 4. notab. 5. Anton. num. 17. Cardin. numer. 1. Præposit.

Se^{ct}. II. Dubia De Impedimentis. 271

Preposit. num. 7. & 8. Alexand. de Neuo num. 9.
10. & 12. Barthol Alberic. Asten. Cucus, Mal-
card. & alij, quamplures, quos citat, & sequitur
Sanch. l. 7. d. 11. 3. num. 1.

⁵⁷⁵ *Hoc certum plane existimo, adiiciens, quan-
tum cum communis partium consensu testes pe-
riti elei sunt, non teneantur iurare, (nam
tunc fides illorum est ab iurata parte appro-
bata) id nullatenus in matrimonio admitten-
dum de communis partium consensu electis ad
explorandam vxoris virginitatem ad dissoluendu-
m matrimonium. Quia cum nequeant con-
iuges hac in re cedere iuri suo, agaturque de
re tam gravi, & vbi subest maximum peccati
periculum, nil confort consensu, ac approba-
tio partium, ne Index ex officio sufficientissi-
mam, ac superabundanter probationem exi-
gere teneatur, ut suae conscientiae satisfacieat: eo
vel maximè quod in causa coniugali multa Iu-
dex ex officio supplet.*

CAPVT XXXIII.

*Circa Raptus Impedimen-
tum.*

DVBIVM CXL.

*An raptus quo fœminæ virum abri-
pit dirimat matrimonium?*

⁵⁷⁶ *N*onnulla ex section. 1. recolo, &
alia suppono. Ex Tridentin. sess.
24. cap. 6. exprelse irritat mat-
rimonium inter raptorem, &
raptam quandiu raptæ est in ra-
ptoris potestate, non vero si sit à raptore sepa-
rata, & in loco tuto, ac libero constituta. Certe
raptus, quo soli importuniis precibus, & pretio
conducta fœmina extrahitur, matrimonium
non dirimit, nisi tales effent preces, ut violentie
meritæ æquiparati possent. Verè raptus
non est matrimonium dirimens, quo quis op-
primi fœminam in domo patris. Quia vt raptus
dicatur, necessum est, vt fœmina raptæ
sit, & traducta de uno loco in alium, in quo
sub potestate raptoris sic constituta. In hoc
Doctores conueniunt. Quæsiemus igitur, num
raptus, quo fœmina abripit virum matrimonij
sit dirimens?

⁵⁷⁷ *Est quidem. Quia quamvis loquatur de viro
rapiente fœminam Concilium, cum militet
eadem ratio in fœmina pollente viribus ra-
piente virum infirmoem, raptus eiusmodi di-
rimet matrimonium. Et quia cum Concilium,
& lex vnic. Cod. de raptu virg loquuntur de viro
rapiente fœminam, nulla facta mentione de
fœmina virum rapiente, id gerunt frequentio-
ris vñus posita in lege eam restringere minimè
assol. nt, quin ad calum minus frequentem ex-*

tendantur: ut probat Tiraquell. de retractu Li-
gnagier. 8. 10. gloss. vnic. numer. 4. Sic Henriquez
lib. 1. 2. cap. 14. num. 4. Rodriguez tom. 1. sum. cap.
2. 3. 2. num. 4. Vega. tom. 2. cap. 3. 4. casu 15. 7. notab.
5. Gutierrez de matrimon. cap. 88. n. 6. Et Sanch.
citanus, ait, hanc sententiam esse valde pro-
babilem, pro qua plusquam quindecim Docto-
res assert.

⁵⁷⁸ *Minime hic raptus matrimonium dirimit. Non dirimit.
Quia Tridentini decretum de solo raptore lo-
quitur, ibi, Decretis Sancta Synodus, inter raptor-
em, & raptum, quædā ipa in potestate raptoris
manerit, nullum posse confidere matrimonium.
Ergo extensem non est ad raptrices fœminas
cum sit odiosum, & pœnale. Ita Rebell.
part. 2. quest. 1. n. 6. Reginald. lib. 3. num. 165.
Bonac. quest. 4. punct. 1. 8. numer. 2. 3. citans Gu-
tierrez. Candid. disquisit. 2. articul. 14. dub. 3.
qui male pro hac parte citat Emanuelem Ro-
driguez, qui aperte contrarium affirmat. San-
chez lib. 7. d. 1. 2. n. 25. & d. 1. 3. num. 1. 4. Farinac.
in præxi crimin. quæst. 1. 45. num. 45. Basil. lib. 7.
cap. 69. num. 6. Coninch. disputat. 30. dub. 4. Hur-
tad. d. 1. 3. diffic. 3. n. 12. Barbola cap. 16. in Irid.
seß. 1. 4. num. 3.*

⁵⁷⁹ *Hanc sententiam reputo veriorem. Quia le-
ges non adoptantur iis, quæ rarissime con-
iungunt, sed ea sola, quæ frequenter accident, spe-
ciant, ac comprehendunt, leg. Nam ad ea, ff. de
legibus. At rarissimum, & vix auditum est, vt
fœmina virum rapiat. Addo, l. vnic. 8. eis quidem
vers. Pœnas autem, vbi pœnas statuit aduersus
opem ferentes raptui, volentem utrumque sexum
sexum id efficientem comprehendere, id expre-
sisse. Si igitur quando utrumque sexum com-
prehendere voluit, non semel, sed vix expre-
sif: non obscurum indicamentum est, noluisse
hac lege comprehendere sexum fœminum, dum
raptoribus pœnas indicens, solius viri raptientis
meminit.*

DVBIVM CXLI.

*An dirimat matrimonium raptus, quo
in iuris parentibus, consentiens
fœmina è domo extra-
bitur?*

⁵⁸⁰ *S*ic, matrimonium non dirimit, cum virgo
consentiens, ignorantibus tamen parenti-
bus, abducitur. Quia non est propriæ raptus, vt
omnes faciunt. Leg. Henriquez lib. 12. cap. 14.
man. 5. & Sà. verb. Matrimonium in princ. n. 9.
Quæsiemus vero, num sit raptus matrimonium
dirimens cum fœmina consentiens, parentibus
in iuris abstrahitur?

*Est raptus dirimens. Quia verius est raptus
in confessione exprimendus tanquam specie
diversum à fornicatione, si fœmina sub pote-
tate parentum, vel tutorum constituta omni-
nō consentiens, ipsi initis, domo abducatur:
manifesta enim iniuria illis renitentibus infur-
tur: sed vero raptori interdicitur coniugium
cum raptu celebrare: ergo huiusmodi raptus di-
rimet. Sic Nauat. lib. 4. consil. titul. de sponsal. cons.
3. 2. num. vnic. Ouand. in 4. diff. 4. 2. d. vnic. proposit.
12. Henriquez citatus, num. 4. Sà vbi supra, num. 9.
Vega.*